

ZPRÁVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Leden 2004

Ročník XIV

Číslo 1

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Jdeme nejzodpovědnější cestou 1

Aktuality

Budeme mít zákon o ptačích oblastech? 6

Zamítnutí novely zákona

o ochraně přírody může ohrozit

rozšíření ruzyňského letiště 7

Dalších pět projektů ISPA schváleno v Bruselu.... 7

Předání Ceny ministra

životního prostředí za rok 2003..... 8

Festival Ekofilm a „Carcharias – Velký bílý“

získaly Grand Prix ECOMove v Berlíně 10

Ministr Ambrozek udělil tři nové ekoznačky 11

ČR povede sekretariát úmluvy

o ochraně ozonoféry 11

Inspekce kontroluje autovrakoviště 12

MŽP souhlasilo s odstraněním nánosů

na některých místech Berounky 13

Business Leaders Forum vyhledává

„Cenu zdraví a bezpečného

životního prostředí 2003“..... 14

Vláda pro čistou energii..... 15

Solární liga a šance k akceleraci 16

Informujeme

Zavádění štovíku jako zdroje biomasy 18

Největší nevýhodou štovíku je jeho název 20

Vodní doprava:

u Přelouče ano, na dolním Labi ne 22

U ekologické daňové reformy je nutný

dialog s veřejností..... 23

Český ráj a UNESCO 24

Ekologická výchova v česko-německém

partnerství měst, obcí a občanů..... 25

Na Homolce přestali používat vaky z PVC 26

9. zasedání SBSTTA:

hledání globálních priorit 27

Ceny XXVIII. ročníku TSTTT 2003..... 28

Ministr Libor Ambrozek předává ocenění významnému ekologovi a prvnímu ministru životního prostředí Bedřichu Moldanovi. K článku na str. 8.

Jdeme nejzodpovědnější cestou

Rozhovor Jany Plamínkové s ministrem životního prostředí ČR RNDr. Liborem Ambrozkem

Jste ve funkci ministra rok a půl. Co považujete za své největší úspěchy? A co bylo největším neúspěchem?

Úspěchy v legislativní oblasti jsou ohroženy každou další novelizací zákonů. Nevratnou záležitostí je ale rozšíření CHKO Český ráj, protože po 11 letech se podařilo rozšířit velkoplošné chráněné území a navíc s tím souhlasila i drtivá většina obcí.

Druhým úspěchem je schválení Plánu odpadového hospodářství v červnu roku 2003. Tento dokument je průlomový, jsou tam stanoveny cíle jako jsou procenta recyklace, procenta využití komunálních odpadů, snížení podílu ukládání na skládky. Od těchto cílů se teď odrážejí připravované krajské plány POH. Plán odpadového hospodářství by mohl posunout nakládání s odpady v této republice o kus dál.

Třetí věcí je zákon o podpoře výroby energie z obnovitelných zdrojů, který byl schválen ve vládě. Za úspěch považuji to, že se zde podařilo dosáhnout shody mezi Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem průmyslu a obchodu, které zákon předkládalo.

Úspěchem je i to, že kromě zákona 114 byly všechny ostatní předložené normy schválené nebo postupují dále legislativním procesem – za rok 2003 jde o pět zákonů schválených a tři ještě přijdou na schválení do konce roku (*rozhovor byl dělán 4. 12. a údaje se vztahují k tomuto datu, pozn. red.*). Jde např. o nový zákon o geneticky

modifikovaných organismech (GMO), nový zákon o CITES, velkou šanci na schválení má novela zákona o ovzduší a o posuzování vlivů na životní prostředí.

Kombinací úspěchu s neúspěchem je současný stav kolem novely zákona o ochraně přírody a krajiny. Bezesporu lze za úspěch označit, že se novela dostala až do třetího čtení, protože v minulém volebním období skončila už v Legislativní radě vlády. Neúspěchem je ale závěrečné hlasování, protože o jeden hlas neprošla. Na plnění závazků vůči Evropské unii, tedy na vymezení ptačích oblastí a zaslání národního seznamu stanovišť do Bruselu, tak budeme muset využít stávající zákon, s tím, že připravujeme nový zákon, který by měl být schvalován ve zrychleném projednávání.

Za obecný neúspěch bych označil určitou radikalizaci Poslanecké sněmovny, především lidí kolem hospodářského a zemědělského výboru, vůči ochraně životního prostředí. Odráží se v takových hlasováních jako je třeba vynětí části toku Labe z režimu ochrany přírody. To ale není jen otázka ministerstva, jde spíš o náladu společnosti.

V loňském rozhovoru pro Zpravodaj jste vyjmenoval nejdůležitější úkoly, které před Vámi stojí: ekologická daňová reforma, podpora obnovitelných zdrojů energie, posílení krajinných programů a prosazení zbývajících ekologických zákonů. O zákonech jste teď hovořil. Jak se pokračuje v plnění dalších úkolů?

Ekologická daňová reforma je úkol, na kterém pracujeme společně s ministerstvem financí. Chceme do něj vtáhnout i ministerstvo práce a sociálních věcí, protože reforma by měla být výnosově neutrální a příjmy by se měly odrazit ve výdajích na sociální pojištění (*podrobněji o daňové reformě viz článek na str. 23, pozn. red.*). Práce běží, první návrh koncepce je zakotven v legislativním plánu vlády na první pololetí roku 2004.

Co se týče obnovitelných zdrojů, bylo v plánu pro rok 2003 schválit zákon ve vládě. To jsme splnili, vládou prošel návrh zákona hned na první čtení. Pokud bude přijat Poslaneckou sněmovnou a Senátem, měl by garanci minimálních výkupních cen vést k masivnímu vstupu investorů do tohoto segmentu.

Na krajinnotvorné programy se podařilo několik desítek milionů korun přidat – Revitalizace říčních systémů byly navýšeny zhruba o třetinu, Program péče o krajinu se podařilo pro rok 2003 navýšit na dvojnásobek, a přesto, že probíhá reforma veřejných financí a peníze na programy jsou škrceny, tak se nám podařilo na rok 2004 dosáhnout schválení ve stejné výši nebo i vyšší. Poté, co předáme krajům

program Drobné vodohospodářské ekologické akce, rádi bychom do budoucna posílili revitalizace i ostatní krajinnotvorné programy.

U zákonů pak jediným nesplněným zůstává novela zákona o ochraně přírody a krajiny. Novela zákona o odpadech byla odložena na únor, ale myslím, že zde silně vstoupí do hry evropský faktor – obě novely potřebujeme k transpozici příslušných evropských směrnic a myslím, že mají velkou šanci sněmovnou projít.

Energetika

Zákon o obnovitelných zdrojích energie byl sice schválen vládou, ale mnozí odborníci tvrdí, že ve schválené podobě pomůže hlavně ČEZu, aby ve svých elektrárnách mohl za drahé peníze (2,50 Kč/kWh) přimíchávat dřevní štěpku k uhlí. Od roku 2006 bude systém pevných výkupních cen nahrazen systémem neprůhledných zelených certifikátů a do té doby se zde tolik elektráren zase nepostaví...

To ale není ani tak reakce na náš návrh zákona, jako na současné chování Energetického regulačního úřadu, které se nám také nelíbí. Podnikl jsem určité kroky, budu jednat s šéfem ERÚ. Pokud toto jednání neuspěje, bude další postup na vládě. Nedosáhneme-li konsensu, budeme muset při projednávání ve sněmovně zákon modifikovat natolik, aby ERÚ tento závazek vlády, případně Parlamentu, nemohl mařit a zvýhodňovat jednoho dodavatele. Co se týče certifikátů, byla tato koncepce zvolena právě kvůli liberalizaci trhu s energiemi, aby bylo možné i po vstupu na jednotný evropský trh dosáhnout našeho cíle. Zákon bude jistě podroben kritice, budou se muset udělat úpravy ve vztahu k pravomocím ERÚ, ale měl by zajišťovat splnění závazků, které si ČR dala.

Ty závazky jsou dost vysoké vzhledem k tomu, co u nás zatím máme. 8 % elektriny z OZE do roku 2010 je docela ambiciózní cíl a ozývají se hlasy, že se za sedm zbývajících let dá těžko stihnout. Jak konkrétně chcete tohoto cíle dosáhnout?

Cíl 8 % je náročný, ale realistický. Dělali jsme analýzu potenciálu všech obnovitelných zdrojů energie u nás. Hlavní je ale návrh zákona, protože ten by měl umožnit vstup soukromého kapitálu. Stát není schopen vše zafinancovat. Ministerstvo zemědělství má už několikrát rok program na podporu pěstování energetických plodin, protože hlavní potenciál je u nás v biomase, dále v energii větru a menší pak ve vodě, kde už je hodně kapacit nainstalováno, a v solární energii. Objevují se některé zajímavé záměry – např. záměr na výstavbu elektrárny vyrábějící energii z biomasy ve východních Čechách či řada větrných elektráren v severních Čechách, kde – pokud se podaří najít soulad s ochranou přírody – by instalaci nemělo nic bránit.

Ale tím, kdo některým záměrům v současné době hodně brání, je právě MŽP. Například odbor ochrany přírody je značně ostražitý vůči pěstování energeticky velmi nadějných štovíků Uteuša (viz články na str. 18 a 20, pozn. red.). Co s tím?

Tady obnovitelné zdroje narážejí na několik limitů ve vztahu k životnímu prostředí. U vody je to zajištění

minimálního průtoku, u větrné energie v Krušných horách jde o to, aby nedošlo k porušení „naturových“ území – třeba aby někdo nechtěl stavět elektrárny na rašelinistích nebo podobných plochách. Co se týče pěstování energetických plodin, musíme být především na území chráněných krajinných oblastí opatrní při pěstování nepůvodních druhů. Z minulých desetiletí máme zkušenosti s bolševníkem či s křídlatkou, která patří potenciálně také mezi energetické plodiny. Tyto druhy jsou schopné z plantáží utéci a způsobit vážné problémy v ekosystémech. Je potřeba, aby porosty energetických plodin byly situovány mimo nejcennější chráněná území. Jsou zde ovšem tisíce hektarů v podhorských oblastech, kde konflikt s ochranou přírody není. Důležitá je koordinace v rámci resortu. Výzkumný ústav okrasného zahradnictví v Průhoních se podílí na šlechtění a praktickém výzkumu rychle rostoucích dřevin, aby bylo možné pole rychle osázet.

Neškodí OZE také určitá roztržitost v kompetencích? Něco je v gesci MŽP, něco MPO, bionafta a pěstování energetických plodin má pod sebou MZe... Neměl by zde být určen jeden koordináční orgán, který by se o vše kolem OZE staral?

Já to považuji spíš za pozitivum. Státní program, který byl poprvé představen v roce 1998 a od té doby je vládou každý rok aktualizován, je cenný právě tím, že vtahuje do této problematiky více resortů a i celou vládu. Podobná diskuse se vedla třeba při obsazení vládní Rady pro udržitelný rozvoj. Existovala zde varianta, že vše bude mít na starost MŽP, nebo druhá možnost, že Radu bude mít na starost předseda nebo místopředseda vlády. Preferoval jsem druhou variantu, aby byla zajištěna větší autorita tohoto orgánu a spolupráce ostatních resortů. U obnovitelných zdrojů je to podobné – nechceme vše zredukovat jen na úroveň MŽP, protože tím bychom jejich význam pro ekonomiku i pro udržitelný rozvoj oslabili. Je dobře, že jsou vtaženy jiné resorty, že si třeba zemědělci uvědomují, o jak významný prvek jde při rozvoji venkova. K produkci potravin stačí dnes jen menší část zemědělské půdy. Abychom udrželi na venkově osídlení, hledají se jiné cesty využití a ukazuje se, že jednou z mála možných cest je buď energetika nebo produkce biopaliv. Proto se s velkým ohlasem v Poslanecké sněmovně setkala novela zákona o ovzduší, která zavede povinné přimíchávání bioetanolu do benzínu, což znamená využití deseti tisíců hektarů zemědělské půdy. Myslím, že je dobře, když jsou obnovitelné zdroje pojímány nadresortně.

Na podzim probíhala diskuse k aktualizaci Státní energetické koncepce. Představy MPO a MŽP se zde dosti diametrálně liší. Jak se díváte na koncepci podle návrhů MPO a na jejich plány postavit u nás novou jadernou elektrárnu a prolomit ekologické limity těžby v severních Čechách?

Hlavní výhrada, kterou uplatnilo MŽP, a důvod, proč přišlo s vlastním scénářem, spočívá v tom, že MPO při zadávání svých šesti scénářů (z nichž od počátku preferovalo zelený scénář) použilo velmi zúžený výběr kritérií. Řeč byla v podstatě jen o zdrojích, které máme, a o potřebě energie v této repub-

lice. My jsme přesvědčeni, že pokud se připravuje takto závažný materiál, tak musí být akcentovány i další cíle, ať už je to ochrana klimatu, šetrné nakládání s přírodními zdroji nebo i role ČR při ochraně životního prostředí. Měli jsme z toho velmi silný dojem, že MPO akcentuje jen tu část nabídky energie a že prognózuje vysokou spotřebu právě proto, aby do koncepcí mohli dopracovat další zdroje.

Proto jsme navrhli další scénář, který vycházel ze stejných vstupních dat. Modelovali jsme ho ale tak, že jsme se ptali, zda je možné zajistit energetické potřeby ČR i jinak než prolamováním územních limitů nebo výstavbou nových jaderných zdrojů. Podle scénáře, který jsme připravili, se ukazuje, že to možné je. Otázka energetické soběstačnosti v našem pojetí není diametrálně odlišná od MPO. První výhrada, která se objevila ještě před naším scénářem, byla, že chceme uvést ČR do závislosti na dovozu zdrojů pro výrobu energie. Ukázalo se ale, že zatímco MPO předpokládá v roce 2030 dovoz 59 %, my předpokládáme 60 %. Tato námitka tedy padá. Rozdíl je jen v tom, že MPO by dováželo černé uhlí a uran a my spíše plyn. Počítáme s tím, že při uplatnění úspor a moderních technologií, při využití biopaliv a zemního plynu jako média pro výrobu energie, při větším využití obnovitelných zdrojů (i když nejde o řádový rozdíl, náš scénář předpokládá o polovinu vyšší využití obnovitelných zdrojů) a při vizi spotřeby, která nebude stoupat (zatím buď stagnuje nebo mírně klesá) není nutné stavět jaderné zdroje a není ani nutné prolamovat územní limity těžby hnědého uhlí. Náš scénář se navíc odlišuje i pojetím role státu. V současné době dokončujeme naše stanovisko k posouzení koncepce MPO z hlediska vlivu na životní prostředí. První návrh z MŽP je velmi negativní vůči koncepci MPO právě kvůli ekologickým dopadům.

MPO, které je předkladatelem koncepce do vlády, ale nemusí ke koncepci MŽP nijak zvlášť přihlížet...

Záleží na MPO, v jaké podobě do vlády koncepci předloží. Nutnou součástí materiálu ale musí být naše posouzení. Jsem přesvědčen, že vláda by měla diskusí vést velmi seriózně i v souvislosti s privatizací hnědouhelných společností a s otázkou vlastnictví ČEZu. Měla by přihlídnout také třeba k zaměstnanosti, která je na tom v naší koncepci podstatně lépe, i k ekologickým dopadům. Dovedu si představit, že výsledné rozhodnutí vlády bude určitým kompromisem mezi zeleným a naším scénářem, ale nedokážu to předjímat.

MŽP šlo v tomto případě cestou nejzodpovědnější. Nečekali jsme jen, až MPO něco předloží, abychom to zkritizovali a počkali, jak dopadne vláda. Představili jsme vlastní scénář, který vychází ze stejných vstupních údajů, a všem ministrům jsme nabídli možnost se rozhodovat na základě dostatečných argumentů a podkladů.

Pravomoci MŽP

Přednedávnem se objevil pokus omezit pravomoci MŽP tím, že by koncepce jednotlivých resortů neposuzovalo MŽP, ale to ministerstvo, do jehož resortu koncepce spadá. Jakou má tato myšlenka v Parlamentu podporu?

V této záležitosti jsem spíš optimistou. Garanční výbor novelu koncem listopadu znovu projednal a podpořil pozměňovací návrh, který pravomoci posuzování koncepcí přisuzuje MŽP. To je skutečně logický krok a myslím, že by mohl získat podporu Poslanecké sněmovny. Dělbá, kdy resorty předkládají koncepcce a MŽP jako resort, který chrání veřejný zájem, vydává stanoviska, která třeba pro rozhodování vlády nejsou úplně závazná, ale přihlíží se k nim, je naprosto logická. Trochu mě překvapila snaha zrovna tuto kompetenci omezit.

Odpady

Jak to vypadá s novelou zákona o odpadech, která měla od ledna začít platit, ale pořád je v Parlamentu?

Sněmovna je zahlcena desítkami návrhů vládních i poslaneckých a některé zákony zde leží velmi dlouho. Novela zákona o odpadech se navíc stala předmětem sporů, protože poslanci, kteří reprezentují zájmy dovozců, zvláště aut na náhradní díly, činili určité potíže. Nakonec jsme souhlasili s tím, že výbor pro životní prostředí bude novelu ještě podrobně posuzovat, protože do vlády už se připravuje směrnice o elektroodpadu. Pro nás je základní, abychom měli transpozici evropské směrnice o vozidlech s ukončenou životností do 1. května 2004. Není tedy podstatné, zda zákon bude platit od ledna či od března. Doufám, že novelu schválí v únoru Poslanecká sněmovna a od května že bude platit.

U zákonů, které mají širší dopad, je problém v tom, že jakmile se otevrou třeba kvůli transpozici evropské směrnice (naše novela se týká jen autovraků), tak samozřejmě přijde řada zájmových skupin, které poslance ovlivňují. Dostávají se tam pak otázky typu jak to bude se zpětným odběrem, co ledničky, co pneumatiky, a spousta různých dalších „zlepšovacích“ návrhů. Návrhů se sejdou desítky a jejich vypořádání dlouho trvá. Výbor je zavalen prací, a tak zákon stále odkládá... To je důvod, proč se tento zákon zdržel. Pozměňovací návrhy jsou již ale vypořádány a přijetí novely by nemělo nic bránit. Pak nás čeká ještě diskuse o elektroodpadu, a ta bude ještě těžší, protože zde existuje ještě víc zájmových skupin.

V červnu vláda schválila Plán odpadového hospodářství. Ukazuje se ale, že kraje mají často své představy o POH poněkud jiné než vyplývá ze schváleného státního POH – chtějí např. stavět spalovny. Co bude dělat MŽP, když si kraje stanoví své POH s výrazně odlišnými cíli, než předpokládá státní POH?

Neliší se příliš v cílech. V hlavních cílech, které jsme do POH dali, bylo stanoveno procento recyklace odpadů, procento využití komunálního odpadu a procento bioodpadu, který by neměl být ukládán na skládky. Co se týče spaloven, bylo tam stanovisko – které podpořila i vláda – že stát nebude ze státních prostředků výstavbu spaloven podporovat. Pokud kraje uvažují o výstavbě spaloven, tak by si je museli postavit buď ze svých zdrojů, což se nedá předpokládat vzhledem k tomu, o jaké částky jde, nebo ze zdrojů evropských. Ale každý takový projekt, pokud by měl být podpořen Evropskou unií, musí mít kladné

stanovisko z hlediska vlivů na životní prostředí a musí být v souladu s „naturovými“ směrnicemi. MŽP tu má tedy poměrně silný nástroj. A představa, že by kraje někde našly z vlastních zdrojů 2 mld. Kč na spalovnu odpadu, není příliš reálná.

Myslím ale, že je dobře, že se diskuse, kterou nastartoval republikový POH, začala vést. V krajích se diskutuje na velmi široké úrovni, protože v momentě, kdy POH schvaluje zastupitelstvo, dostane se k němu veřejnost. Zastupitelstvo totiž tvoří několik desítek lidí, kteří reprezentují různé voličské skupiny. A diskuse o koncepcích odpadového hospodářství už ukázaly, že do nich veřejnost opravdu vstupuje – příkladem mohou být jižní Čechy, kde se jedná o spalovnu v Mydlovarech. Stejně tak projekt hradecko-pardubický je podroben velké kritice veřejnosti a je otázka, jestli k nám na MŽP vůbec dorazí s nějakou žádostí o vyjádření. Plány se projednávají za účasti odborné veřejnosti, ekologických organizací, obcí i občanů. A to je určitá pojistka, že neprojde zastupitelstvem nic, co by bylo v rozporu se zájmy občanů kraje. Domnívám se, že potenciál pro spalovny se tím velmi zužuje. Dnes je ve hře už jen minimum projektů spaloven komunálních odpadů a je otázka, jestli vůbec bude ještě nějaký realizován.

Doprava

Koncem listopadu se v tisku objevily informace, že MŽP chce s ministerstvem dopravy dojednat změny, které by zmírnily dopad dálnice D8 na přírodu Českého středohoří. Bývalý ministr Kužvart ale vedení dálnice v současné projednávané variantě povolil. Bude MD ochotno o nějakých změnách jednat?

Jednání vyplynulo ze stanoviska ombudsmana i z našeho dlouhodobého názoru, že o trase bylo nějakým způsobem rozhodnuto a nebylo by šťastné se vracet na začátek procesu, nicméně že by jistě stále ještě bylo možné trasu citlivěji začlenit do krajiny. Na úrovni náměstků jednáme o některých doporučeních ombudsmana, která vnesl. Jde o úpravy, které by vedly ke zmenšení dopadu na krajinu, s tím, že by se neměla měnit stávající trasa.

MŽP odmítlo udělit výjimku ze zákona 114 na výstavbu jezů na Labi. Bývalý ministr dopravy Schling se ale v současné době snaží prosadit do novely zákona o vnitrozemské plavbě ustanovení, podle něhož by se vyjmuly mezinárodní vodní cesty z působnosti zákona o ochraně přírody a krajiny. Myslíte, že by mohl uspět? Jestliže ano, co by tomu říkaly mezinárodní úmluvy a vůbec EU – konkrétně na dolním Labi jde přece o významná „naturová“ území?

Vývoj kolem jezů je poměrně dynamický. V současné době je zákon vrácen do druhého čtení. Kolega Schling ustoupil od toho, že by se výjimka měla vztahovat na všechny významné vodní cesty, ale redukuje se na úsek Labe od státní hranice po Pardubice a Vltavy od soutoku po Třebenice. Oproti původnímu návrhu se to tedy zúžilo. Návrh podpořil hospodářský výbor. Nechali jsme si zpracovat stanovisko Parlamentního institutu, který potvrdil – stejně jako naši právníci – že v případě vynětí významných

vodních cest by se jednalo o rozpor s Bernskou úmluvou i se Směrnicí o ochraně ptáků a o ochraně stanovišť, tedy s „naturovými“ územími.

Mám určité obavy, že by v Poslanecké sněmovně tento návrh mohl získat většinovou podporu. Pak se obrátíme na Senát, který zatím byl vůči mezinárodní legislativě vnímavější, protože se bohužel ukazuje, že Poslaneckou sněmovnu soulad se směrnicemi Evropské unie příliš netrápí. Říkám to nerad, ale domnívám, se, že bude nutné, aby došlo k některým konkrétním rozhodnutím ze strany Evropské unie, až se staneme jejími členy, protože tady stále mnoho lidí včetně politiků vnímá EU jako něco vzdáleného, co se nás netýká. A dokud tady nebude konkrétní rozsudek soudního dvora nebo jiný konkrétní sankční krok, tak neuvedou věci do pořádku. Evropská unie už uplatnila sankce vůči bývalým spolkovým zemím, třeba Sasko za svůj přístup k Naturě mělo zastaven přístup ke strukturálním fondům. Dokud tady taková hrozba nebude, tak asi politici nebudou brát evropskou legislativu na vědomí. Je otázkou několika měsíců, zda se přístup Poslanecké sněmovny změní.

A jak to vypadá s plány na kanál Dunaj – Odra – Labe?

Ministr dopravy se vyjádřil, že to není záležitost nejbližších desetiletí, že kanál Dunaj – Odra – Labe nepadá v úvahu. Stanovisko ke kanálu je dlouhodobě záporné, a to i ze strany některých hejtmanů.

Diskutuje se o vodní dopravě po Labi i z ekonomického hlediska? Třeba doprava uhlí po Labi do Chvaletic byla zastavena z ekonomických důvodů.

Mnozí regionální politici podporují rozvoj vodní dopravy a argumentují tím, že kdyby vodní doprava byla zcela zastavena, německé dráhy by získaly monopol a mohly by zvýšit cenu za přepravu. To se dá těžko ověřit. MŽP se kloní k názoru, že investice do jezů na Labi se nemůže nikdy vrátit, že ekonomicky není pro tento stát výhodná. Proto se domníváme, že veřejný zájem tady převyšuje. Navíc je zde i nález Nejvyššího kontrolního úřadu, který říká, že výstavba jezů je nerentabilní.

Geneticky modifikované organismy

V zákoně o GMO se poslanci rozhodli vyloučit občany z řízení, při kterých se rozhoduje o pěstování GMO. Bylo to právo poněkud nadstandardní a v některých zemích ho nemají, ale přesto... Myslíte, že je to správné?

Zjistil jsem, že někteří poslanci nevěděli přesně, o čem hlasují. Chci o tom ještě jednat v Senátu, protože Senát už schválil přístup k Aarhuské úmluvě a mohl by mít trochu jiný pohled. V koaliční dohodě je jasně řečeno, že zachováme stávající stav v účasti veřejnosti, a toto je určitý ústup od koaliční dohody. Navíc náš právní systém je konstruován tak, že pokud někdo není účastníkem řízení, má velmi ztížené možnosti dobrat se nápravy vydaného rozhodnutí. V některých evropských zemích účast veřejnosti ve správních řízeních zakotvena není, naše úprava je v tomto opravdu nadstandardní. Ale je taková proto, že u nás není možnost dovolat se práva u správního

soudu. Proto je u nás v zákonech včleněna účast nevládních organizací ve správním řízení, ať už je to podle zákona o ochraně přírody a krajiny nebo podle zákona o GMO. Hlavní argument oponentů je stejný jako u atomového zákona – je to podle nich natolik odborná záležitost, že by do ní neměli mluvit laici. Myslím, že veřejnost má prostřednictvím nevládních organizací právo se jednání účastnit, a budeme hledat cesty, jak tyto lidi do komisí dostat. Problematika GMO se totiž dotýká opravdu všech – spotřebitelů, zemědělců, každého občana ČR.

Bude se u nás pěstovat geneticky upravená Bt kukuřice?

Na jaře odbor environmentálních rizik vydal rozhodnutí podle zákona o GMO, kterým povoluje polní zkoušky a uvádění Bt kukuřice do oběhu. Já jsem toto rozhodnutí zrušil, žádost byla podána znovu a odbor po odstranění chyb, kterých se žadatelé dopustili v první žádosti, vydal znovu kladné rozhodnutí. Teď je věc znovu u rozkladové komise. Šlo by o polní zkoušky, které jsou nutné pro to, aby odborné zemědělské orgány rozhodly, zda se tyto plodiny u nás budou moci pěstovat. Zatím je vše v rané fázi. Tato kukuřice je v EU schválená. I kdyby rozkladová komise doporučila potvrdit rozhodnutí odboru environmentálních rizik, komerční pěstování geneticky modifikované kukuřice v České republice nepřichází v úvahu dříve než za čtyři roky, protože každá odrůda musí nejdříve úspěšně projít odrůdovými zkouškami. Teprve po registraci odrůdy může být její osivo volně v prodeji. V předstihu před uvedením osiva do oběhu bude vypracována metodika pěstování Bt kukuřice, jejímž cílem bude zabránit kontaminaci. Jako ministr v té době již členské země EU se budu snažit, aby EU v této oblasti sladila svou politiku. Hranice u GMO nic neznamenají a není možné, aby platily výrazně odlišné podmínky v Rakousku, na Slovensku a u nás. Státy by měly mít jednotný postup – buď pěstování za určitých jasně definovaných podmínek povolit, nebo ho zakázat. Jinak se při pěstování zvláště v pohraničí dostaneme do problémů.

V Kanadě pěstování geneticky modifikované řepky zcela rozvrátilo ekologické pěstování této plodiny, protože kontaminace upravenými geny už tam dosáhla příliš velké míry. Nezničí GMO plodiny náš slibně se rozvíjející trh s bioprodukty?

Právě proto by měla mít Evropa jednotné stanovisko. Sousední Rakousko má v režimu ekologického zemědělství naprosto nadstandardní procento pozemků. I u nás se ekologické zemědělství velmi rozvíjí. Významné důkazy o kontaminaci zatím zjištěny nebyly, ale je to dlouholetá záležitost a nikdo neví, co to udělá za pět či deset let. Držím se v této záležitosti principů předběžné opatrnosti. Za klíčové považuji strategické rozhodnutí, zda je možná koexistence tří typů zemědělství – klasického, ekologického a geneticky modifikovaného, a v jaké míře. A to musí být rozhodnutí evropské.

**Děkuji za rozhovor.
4. 12. 2003**

Budeme mít zákon o ptačích oblastech?

Dne 4. 11. 2003 neprošla v Poslanecké sněmovně o jeden jediný hlas klíčová novela zákona 114, o ochraně přírody a krajiny. Tato novela měla zajistit, aby na našem území mohla platit evropská soustava chráněných území známá jako Natura 2000. V přístupové smlouvě jsme se přitom zavázali, že k 1. květnu 2004 budeme mít ptačí oblasti vyhlášeny (je jich 41) a že budeme mít hotový seznam stanovišť.

Náhradní řešení: malý zákon

Vzápětí začalo MŽP pracovat na náhradním řešení. „Analyzovali jsme všechny možnosti, které máme k dispozici, jak dostat závazkům z předstupní dohody,“ říká náměstek ministra pro ochranu přírody RNDr. Ladislav Miko, Ph.D. „Dospěli jsme k závěru, že z několika variant bude nejspokojnější varianta malého samostatného zákona (pracovně mu zatím říkáme zákon o ptačích oblastech), kterým se nebudou jen nastavovat podmínky pro vyhlášení soustavy Natura 2000, ale kterým se rovnou, formou přidružených vyhlášek nebo příloh, vyhlásí ptačí oblasti, které do 1. května 2004 vyhlášeny být mají. Muselo by se při tom využít v maximální možné míře stávajících ustanovení zákona 114.“ Nový zákon by pouze doplňoval nezbytné minimum, které k danému datu musíme splnit. Znamenalo by to současně, že by nebylo plně implementováno právo Evropských společenství v této oblasti, na tom by se následně muselo ještě pracovat.

Zapeklitý paragraf 6

U stanovišť je situace o něco jednodušší. Do doby našeho vstupu do EU stačí zaslat do Bruselu pouze tzv. národní seznam stanovišť; na jejich vyhlášení pak budeme mít šest let. Podle dr. Mika je možné přípravu tohoto seznamu zvládnout s odkazem na zákon 114. Největší problém zatím dělá článek 6 evropské směrnice o stanovištích. Podle této směrnice je totiž ke všem projektům, které budou financovány či spolufinancovány z Evropských fondů, nutné vyplnit dotazník, v němž ČR musí vyjádřit a potvrdit, že projekt nebude mít signifikantní vliv na lokality Natury 2000. Lze se důvodně domnívat, že souvislost mezi Naturou 2000 a penězi z evropských fondů poslancům při odmítnutí novely unikla, a je v tom jistá naděje, že by napříště mohli ruku pro zvednout i ti, kterým ochrana přírody mnoho neříká.

Plná implementace: upravená novela ve zrychleném režimu

Zdá se ale, že nakonec varianta malého zákona přece jenom nebude nutná. Po jednání ministra životního prostředí s premiérem a vládními kolegy padlo nakonec rozhodnutí na bleskovou přípravu nové vládní verze novely, v rozsahu sice co nejmenším, ale takovém, aby bylo dosaženo implementace úmluv o ptácích a o stanovištích. Ta měla být předložena vládě ještě před koncem roku a předložena k projednání do parlamentní sněmovny už na jejím mimořádném zasedání 15. ledna, kde bude navržen zrychlený režim projednání. „Tento šibeniční termín nesmí být příčinou nižší kvality návrhu,“ komentuje rozhodnutí Dr. Miko. „Naopak, počítáme s využitím všech dosavadních zkušeností a do značné míry budeme aplikovat přístup, jaký měl být uplatněn pro zákon o ptačích oblastech. Jde zejména o vymezení ptačích oblastí do data

vstupu ČR do Unie. Základní principy dojednané s hlavními partnery, tedy otázka úhrady újmy nebo možnosti smluvní ochrany území Natury 2000, zůstanou beze změny. Jenom ptačí oblasti nebudou zařazeny mezi zvláště chráněná území a model státní správy bude pouze modifikací stávajícího stavu. Dokážete si ale představit, kolik to pro můj tým znamená práce, připravit prakticky nové znění novely v řádu desítek dnů. Tohoto úsilí však nelitujeme, zákon je pro Českou republiku zásadně důležitý. Věříme, že při dodržení všech zásadních dohod a po zjednodušení novela tentokrát projde.“

Polovina oblastí beze změn

V ptačích oblastech už odborníci sumarizovali bližší ochranné podmínky podle stanoviska ornitologů. Asi v polovině případů je stávající způsob ochrany uvnitř CHKO, národního parku či v rezervaci dostatečný, takže jsou podmínky ochrany zabezpečeny, případně je třeba doplnit jen nějakou drobnost typu zákaz letecké aplikace biocidů, nezřizovat nové turistické cesty apod. V některých případech, zejména tam, kde jsou ptačí oblasti zřízeny pro větší počet druhů a kde je koncentrace druhů vysoká, bude podmínek víc a tam může dojít k určitému omezení, ať už půjde o hospodaření v rybnících či v lesích. Omezení by se mělo řešit formou kompenzací. „Stále se ale setkáváme s tím, že se na jednu stranu kompenzace požadují, na druhou stranu se však objevují snahy vyčíslit je jako hodně vysoké, což jde samozřejmě proti celému záměru, protože na to nejsou peníze. Míra omezení je daleko menší, než o jaké se mluví, a finanční náhrady vlastníkům podle našich propočtů zdaleka nejsou tak vysoké, jak se uvádí,“ říká náměstek Miko. V diskusi v Parlamentu se mluvilo o tom, že by se mělo jednat o částku 2 mld. Kč. „To v žádném případě, toto číslo je zcela nereálné a vůbec nevím, jak k němu dotyční poslanci došli. Objem peněz na kompenzace by neměl přesáhnout částku 500 mil Kč ročně, ale osobně se domnívám, že to bude ještě méně, něco mezi 80 a 480 mil. Kč, přičemž ke 480 mil. jsem došel při značném nadhodnocení všech parametrů,“ uvádí dr. Miko. Upozorňuje dále, že by kompenzace rozhodně neměly nadlepšovat finanční výsledky např. těm, kteří hospodaří dlouhodobě se ztrátou. Měly by pouze co nej přesněji odpovídat rozdílu mezi stavem, kdy daná plocha podléhá určitým omezením kvůli ochraně přírody, a stavem, kdy by tomu tak nebylo.

A pokud novela ani napodruhé neprojde? „Nebudeme mít nástroj na to, jak újmy vyplácet, nebudeme schopni využít ani instrument smluvní ochrany, což bude škoda i pro vlastníky. O dopadech na čerpání evropských fondů a nedodržení předstupních dohod ani nemluvíme,“ shrnuje stručně náměstek Miko.

Jana Plamínková

Zamítnutí novely zákona o ochraně přírody může ohrozit rozšíření ruzyňského letiště

Komplikace, které způsobili poslanci zamítnutím novely zákona o ochraně přírody, začínají mít konkrétní obrysy: České republice hrozí citelné finanční dopady. Novela měla umožnit, aby i na našem území platila evropská pravidla pro ochranu přírody - Natura 2000.

Poslanecká sněmovna zákon zamítla 4.11. 2003. Proti hlasovali i někteří poslanci vládní koalice, ačkoli vyhlášení soustavy Natura 2000 je i součástí Programového prohlášení vlády. Přehled hlasování je na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=33330&o=4>

- Ohroženo je čerpání finančních prostředků z evropských fondů na infrastrukturní projekty - například rozšíření terminálu letiště Praha-Ruzyně. Žádosti o finanční podporu z Kohezního, strukturálních a některých dalších fondů Evropské unie totiž musí obsahovat závazné potvrzení, že projekt nebude mít negativní vliv na lokality soustavy Natura 2000. Pro takové závazné potvrzení je však třeba, aby byla soustava Natura 2000 zakotvena v zákoně - a ten sněmovna zamítla. V okamžiku, kdy se ČR stane členem Evropské unie, bude Evropská komise žádosti, které toto závazné potvrzení mít nebudou, považovat za nevyhovující. To se bude týkat všech projektů, tedy i těch, které nemají žádnou souvislost se soustavou Natura 2000 a jsou prokazatelně ve veřejném zájmu (1).
- Ohroženy jsou i finanční náhrady zemědělcům. Vzhledem k absenci odpovídající zákonné úpravy tak budou od roku 2004 postiženi všichni zemědělci hospodařící na lokalitách, které by měly být součástí soustavy Natura 2000 a které dnes nejsou chráněny jako zvláště chráněná území (2). Přijdou tak celkem zhruba o částku 100 milionů korun.
- Za nedodržování směrnic Evropské unie v oblasti životního prostředí může členskému státu hrozit i pokuta - například Řecko muselo v roce 2000 zaplatit několik milionů EUR. Právě v důsledku neplnění směrnic k soustavě Natura 2000 pro-

bíhá v současnosti několik dosud neukončených soudních řízení s členskými zeměmi (3).

„Ohrožení projektů jako je rozšíření ruzyňského letiště, znemožnění vyplácet kompenzace zemědělcům v územích soustavy Natura 2000 v nepříznivých oblastech a riziko sankcí - to všechno jsou finanční dopady rozhodnutí Poslanecké sněmovny. Zamítnutí zákona ale samozřejmě znamená neschopnost chránit přírodu tak účinně jako je to běžné v zemích Evropské unie,“ komentuje stav náměstek ministra životního prostředí pro ochranu přírody Ladislav Miko.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

(1) Přímo z nařízení ES, ustavujících tyto fondy, totiž vyplývá povinnost potvrzovat postupem podle čl. 6 odst. 3 směrnice č. 92/43/EHS, že projekt nebude mít negativní vliv na lokality Natury 2000. Jelikož postup podle čl. 6 odst. 3 uvedené směrnice nelze transponovat jinak než zákonem, nelze v České republice vůbec vydávat uvedená potvrzení.

(2) Aplikace čl. 16 nařízení ES č. 1257/99 na základě novely z 21.10.2003

(3) Pokud Česká republika nezajistí zakotvení soustavy Natura 2000 ve svém právním řádu, zahájí Evropská komise okamžitě po datu vstupu proti naší republice proces pro porušení čl. 226 Smlouvy o zřízení Evropských společenství (infringement procedure) pro neúplnou či dokonce nulovou transpozici příslušných směrnic ES. Tento proces by vyústil zřejmě ještě v roce 2004 v žalobu k Evropskému soudnímu dvoru, který následně zahájí proces pro porušení povinnosti transpozice komunitárního práva. To by mělo velmi negativní dopad na pověst České republiky jako nového členského státu a lze očekávat, že bude následovat další soudní řízení o sankcích, které mohou mít z ekonomického pohledu pro stát výrazně nepříznivé dopady.

Dalších pět projektů ISPA schváleno v Bruselu

Téměř 85 milionů € se bude Evropská unie podílet na spolufinancování dalších projektů z fondu ISPA v České republice. Rozhodl o tom 13. listopadu Řídící výbor ISPA v Bruselu. Jedná se o projekt **Nakládání s odpady v Brně** (celkový rozpočet ve výši 70,41 mil. €), **Rekonstrukce kanalizace města Znojma** (celkový rozpočet ve výši 23,35 mil. €) a **ČHMÚ – Komplexní monitoring a hodnocení stavu hydro sféry** (celkový rozpočet 18,25 mil. €).

Další dva projekty byly v Bruselu schváleny počátkem listopadu: **Zajištění standardů EU ve vodárenské soustavě Jižní Čechy** (celkový rozpočet 8,098

mil. €) a projekt **Rekonstrukce stokové sítě Žďár nad Sázavou** s celkovým rozpočtem ve výši 8,14 mil. €.

„Česká republika tak dosáhla výrazného úspěchu, protože se podařilo jednak odsouhlasit všechny předložené projekty a navíc překročit více než dvojnásobně předpokládanou alokaci prostředků pro program ISPA do České republiky na rok 2003“, komentuje rozhodnutí náměstek ministra životního prostředí Tomáš Novotný.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Předání Ceny ministra životního prostředí za rok 2003

Za celoživotní dílo ve prospěch životního prostředí, za výjimečné osobní nasazení nebo za významný počin uděluje od roku 1994 ministr životního prostředí Cenu ministra. Jejimi laureáty jsou jednotlivé osobnosti ze sféry vědecké, kulturní, pedagogické i komunální politiky, ale také nevládní ekologické organizace, časopisy, školy, nadace či průmyslové podniky. Do dnešního dne bylo z rukou ministrů životního prostředí předáno 66 těchto ocenění.

Ve čtvrtek 20. listopadu 2003 předal ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek „Cenu ministra za rok 2003“ na slavnostním setkání v Letním refektáři Strahovského kláštera dalším osobnostem a organizacím. „Lidi, kteří se věnují ochraně životního prostředí, je mnoho a stále jich přibývá. Nelze proto ocenit všechny,“ řekl ministr ve svém úvodním vystoupení. „Chtěl jsem, aby byli ocenění zástupci všech profesních skupin. Všichni ocenění se věnovali životnímu prostředí celý život. Jejich práce přispěla k popularizaci životního prostředí. Společné je jim i to, že v lidech kolem sebe dokáží vzbudit lásku a úctu k přírodě,“ podotkl ministr Ambrozek. Slavnostní atmosféru dokreslovaly fanfáry pro oceněné (hrál soubor Bohemian Brass). Každý z oceněných získal obraz od malíře Anderleho a kytici.

Mgr. Miroslav Janík po převzetí ceny

Ocenění získali:

Mgr. Miroslav Janík – za celoživotní přístup a obětavou práci, která svým významem výrazně přesahuje regionální rozměr v oblasti environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty a poradenství a v oblasti péče o přírodu a krajinu.

Ing. Miroslav Janík se kombinací výchovy dětí a mládeže a ochrany přírody věnoval od počátku své profesní dráhy. Pracoval jako vychovatel a odborný učitel na Středním odborném učilišti zemědělském ve Valašských Kloboukách a jako vedoucí oddělení přírodovědy a estetiky tamního Domu dětí a mládeže. V letech 1975 až 1980 byl členem a předsedou Základní skupiny TISu – Svazu pro ochranu přírody ve Valašských Kloboukách, od roku 1980 se stává členem a předsedou ZO ČSOP KOSENKA, aktivně pracuje v orgánech ČSOP jako je Ústřední výkonná rada, ve výboru Stálé oborové komise ekologické výchovy Zlínského kraje, vede ekologickou poradnu. V letech 1991 až 1993 byl odborným pracovníkem pro ekologickou výchovu při Správě CHKO Bílé Karpaty, v roce 1993 se stal profesně vedoucím ekologické poradny Kosenka, nadále je předsedou ZO ČSOP KOSENKA, iniciátorem místních a regionálních environmentálních projektů na principech udržitelnosti komunitní spolupráce. V roce 1996 byl vybrán za člena mezinárodní asociace ASHOKA, v roce 2000 se stal nositelem celosvazového vyznamenání Příroda děkuje, udělovaného ČSOP.

„Jsem rád, že jsem chválen. Jako kantor vím, že chválit je důležité. Udělená cena je pochvalou i pro všechny mé kolegy ochránáře na Valašsku,“ řekl při přebírání ceny v kroji oblečený Mgr. Janík.

**Jan Lukášek, plk. v. v. – za aktivity při ochraně biodiverzity, zejména pak za unikátní a úspěšný projekt Českého svazu ochránců přírody na záchranu populace jasoně červe-
nookého, a dále za environmentální výchovu a osvětu dětí, mládeže a veřejnosti.**

Plukovník Jan Lukášek se kromě své práce v armádě (byl zařazen k parašutistům) zabýval dlouhá léta i ochranou přírody a ekologickou výchovou. V letech 1982 – 1994 byl předsedou ZO ČSOP Apollo ve Štramberku. Od počátku 80. let se zajímal o problematiku výskytu jasoně červe-
nookého. Reintrodukce jasoně byla ojedinělým úspěchem v celé Evropě a vyvolala zasloužený zájem odborných kruhů. V letech 1999 – 2001 byl plk. Lukášek odborným garantem svazového programu ČSOP „Jasoň červe-
nooký a ostatní ohrožení motýli“. Za úspěch při reintrodukcii jasoně byl odměněn mimo jiné cenou Josefa Velka (1999) a cenou Jana Šmardy (2000), několikrát také získal pamětní medaili ČSOP a různé diplomy. Své zkušenosti předával při výchově mladých ochránců přírody a přírodovědců. Dlouhodobě spolupracuje i s olomouckou a ostravskou Přírodovědeckou fakultou a s brněnskou Vysokou školou zemědělskou.

Jan Lukášek velmi ocenil práci s dětmi, které „dokázaly udělat kus práce“.

Prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc. – za celoživotní práci pro životní prostředí v České republice, ale i v globálním měřítku. Za obdivuhodnou aktivitu, projevovanou v každodenní práci v české akademické, politické, ale také mezinárodní a světové environmentalistické obci.

Bedřich Moldan po absolvování Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze studoval analytickou chemii, získal titul RNDr. (1958), kandidát chemických věd (1964), docent UK v oboru geochemie (1992), profesor UK v oboru ochrana životního prostředí (1997), je ředitelem Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. V letech 1990 – 1991 byl ministrem životního prostředí, později zastával různé funkce v Parlamentu, na ministerstvech

zahraničních věcí a životního prostředí a v nevládních organizacích. Dnes je poradcem ministra životního prostředí. Řídí řadu projektů zaměřených na problematiku trvale udržitelného rozvoje a je autorem několika stovek odborných, populárně-vědeckých a dalších publikací. V letech 1992 – 2000 byl generálním tajemníkem mezinárodního vědeckého výboru pro životní prostředí SCOPE v Paříži. V období 1993 – 2000 byl předsedou Správní rady Regionálního centra pro životní prostředí pro střední a východní Evropu se sídlem v Szentendre (Maďarsko). V letech 1998 – 2001 byl členem Evropského konsultačního fora pro trvale udržitelný rozvoj v Bruselu. Od r. 1998 byl členem delegace České republiky pro vyjednávání o přistoupení k EU (měl na starost kapitolu 22 „Životní prostředí“). V letech 2000 – 2001 byl zvolen předsedou Komise pro trvale udržitelný rozvoj OSN v New Yorku. V současné době je předsedou vědecké rady Evropské agentury životního prostředí v Kodani.

Nestárnoucí prof. Moldan ve své řeči zdůraznil, že byl rovněž velmi dlouho předsedou ČSOP. „*Těto své funkce si velmi cením.*“ Dodal, že nový systém ochrany životního prostředí připravoval s řadou spolupracovníků už v minulém režimu.

Národní síť zdravých měst ČR – za unikátní a dlouhodobě stále úspěšněji realizovaný projekt zavádění principů ochrany zdraví a životního prostředí, stejně jako principů udržitelného rozvoje, do praktického života českých obcí, měst a regionů.

V roce 1988 iniciovala OSN – Světová zdravotní organizace (WHO) – mezinárodní Projekt Zdravé město, ke kterému přizvala nejvýznamnější evropské metropole. Za patnáct let trvání projektu v Evropě vzniklo 1300 Zdravých měst ve 30 zemích. Základním cílem této aktivity je podpořit na úrovni měst, obcí i regionů praktickou realizaci mezinárodně uznávaných hodnot: udržitelný rozvoj, zdraví a kvalitu života. Projekt proto v každé zúčastněné municipalitě zavádí místní Agendu 21, Akční plán zdraví a životního prostředí a další mezinárodní standardy. V rámci jednotlivých států se Zdravá města, obce i regiony sdružují do tzv. národních sítí, přičemž některé z nich (mezi nimi česká národní síť) mají mezinárodní akreditaci. Ačkoliv tento projekt má v každé municipalitě organizační zázemí úřadu, není pouhou „úřední nebo expertní aktivitou“. Je také projektem komunitním – vzniká „most“ pro spolupráci mezi úřadem, radnicí a veřejností a otevírá se prostor pro aktivitu obyvatel města. Po roce 1989 se myšlenky uvedeného projektu začaly realizovat i v městech České republiky. V roce 1994 vytvořilo jedenáct aktivních měst asociaci s názvem Národní síť Zdravých měst České republiky. Od roku 2003 je asociace otevřena všem formám municipalit v ČR – městům, obcím i regionům (krajům, mikroregionům). Národní síť zdravých měst ČR je v současné době jedinou asociací u nás s přímým zaměřením na udržitelný rozvoj a zdraví. Její členská města, obce i regiony se snaží v praxi uplatňovat tyto zásady například aktivním zapojováním občanů a jejich účastí na rozhodování, preferencí udržitelných způsobů dopravy či podporou obnovitelných zdrojů energie. Jejich snahou je, aby podmínky pro kvalitní život byly zachovány v dlouhodobém hori-

zontu pro další generace. Metodika, podle které zdravá města postupují, získala titul Světový projekt EXPO 2000. Národní síť Zdravých měst ČR má dnes vliv na 800 municipalit, ve kterých žije 1,6 milionu obyvatel naší republiky. Členy této asociace jsou i někteří z odborných partnerů na národní úrovni.

Ocenění převzal Ing. Rostislav Slavotínek, první náměstek brněnského primátora a člen Rady zdravých měst. „*Brno patří k zakládajícím městům sítě Zdravých měst u nás,*“ řekl. Zdůraznil význam sítě, která sdružuje 800 municipalit, ve kterých žije 1,6 mil. obyvatel.

Ing. František Procházka – za celoživotní práci pro ochranu přírody v České republice i Evropě, za dlouholeté zásluhy v botanickém výzkumu, za výchovu mladé generace a utváření jejího vztahu k vědeckému poznání i ochraně přírody a za zpřístupnění vědeckých poznatků široké veřejnosti.

František Procházka působil po studiích v muzeích v Hradci Králové a Pardubicích, poté pracoval v Krkonošském národním parku a také v Prachatickém okresním vlastivědném muzeu. Po roce 1992 založil firmu Ecoagency, která se zabývá speciálními úkoly v ochraně přírody, a je podnikatelem – spolujednatel firmy Kaleidoscope. Ochranou přírody se zabýval profesně i zájmově po celý život, a to jak praktickou ochranou přírody, tak prací pro veřejnost a s mládeží. Působil v Krkonoších, na Šumavě, byl jedním z těch, kdo se podíleli v roce 1991 na vyhlášení Šumavského národního parku. Od roku 1960 publikoval nepřetržitě v našem odborném tisku, po roce 1995 pravidelně a intenzivně. Mezi jeho nejvýznamnější práce patří odborné publikace „*Naše orchideje*“ (1980), „*Orchideje naší přírody*“ (1983), „*Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky*“ (svazek č. 5, 2001) a „*Komentovaný černý a červený seznam cévnatých rostlin české Šumavy*“ (2002). Podílel se také spoluma-torsky na desítkách dalších prací, jako je například „*Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČR a SR*“ (1999).

Ocenění převzal za Ing. Procházku jeho syn.

Bohumír Prokůpek – za dlouholetou vynikající fotografickou tvorbu, která přispívá k popularizaci ochrany přírody a ke zvýšení ekologického povědomí veřejnosti. Za tvorbu, která odhalováním krás a tajemství přírody probouzí lásku k ní.

V roce 1986 absolvoval na katedře fotografie Filmové a televizní fakulty Akademie múzických umění v Praze. Prošel řadu zaměstnání – pracoval jako výtvarník v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, maloval kopie obrazů, byl laborantem barevné fotografie v ČTK a také obrazovým redaktorem ve vydavatelství Pressfoto. Od mládí rád cestoval a zároveň fotografoval přírodu. Příležitostně publikoval fotografie a články s tematikou přírody a krajiny a spolupracoval například s tehdejšími nakladatelstvími Artia na přípravě publikací o přírodě. Po konfliktech se státními a mocenskými složkami v roce 1985 publikoval převážně pod jmény přátel, byl bez trvalého pracovního poměru a pracoval pro zahraniční vydavatele. Po roce 1989 byl spoluzakladatelem vydavatelství Asco. Jeho fotografická práce byla a je zaměřena na přírodu a krajinu, včetně reflexe stop člověka. Zúčastnil se práce na některých projektech, které tuto situaci

mapovaly. Jedná se například o výstavu Krajina (1992) v expozici moderního umění Národní galerie v Praze, Tvář naší země (2000) na Pražském hradě a další. Vystavuje samostatně i s tematicky spřízněnými skupinami, jeho fotografie jsou zastoupeny ve sbírkách. Od roku 2002 vede atelier plenéru na Akademii múzických umění v Praze.

Mgr. Prokůpek poděkoval ve své řeči všem ochráncům přírody – „za to, že mám kam chodit, mám co fotit a co ukazovat.“

Svaz ekologických zemědělců Pro-Bio – za mnohaleté úsilí při prosazování a propagaci udržitelného a ekologicky příznivého hospodaření – ekologického zemědělství – v České republice.

Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO vznikl v roce 1989 a je celostátní nevládní organizací sdružující rolníky, zpracovatelské a obchodní organizace, spotřebitele, školy a podniky služeb orientující se na ekologické zemědělství a uplatnění jeho produktů, poskytuje komplexní služby svým členům, počínaje pomocí s přechodem na ekologický systém hospodaření, přes pomoc při řešení odborných i administrativních problémů, až po podporu prodeje, propagaci bioproduktů, vzdělávání a zastupování zájmů vůči kontrolní organizaci či státním orgánům. Stará se o deset regionálních center svazu na celém území ČR a v současné době sdružuje 510 členů, z toho

400 zemědělských podniků, které obhospodařují 126 tisíc hektarů zemědělské půdy. Podporuje spolupráci se spotřebiteli a přáteli ekologického zemědělství prostřednictvím PRO-BIO Ligy, která je sdružením na ochranu spotřebitelů potravin a přátel ekologického zemědělství a má v současnosti 126 členů – spotřebitelů.

Cenu převzal předseda svazu Ing. Zdeněk Perlínger, který poděkoval za podporu, které se biosedlákům dostává ze strany MŽP.

Ministr Ambrozek rovněž předal své osobní poděkování **RNDr. Dagmar Dykyjové**, emeritní vědecké pracovníci Botanického ústavu AV ČR v Třeboni, za její celoživotní úsilí o prosazování šetrného vztahu k přírodě, krajině a přírodním zdrojům, za osvětovou a vědecko-popularizační činnost podporující vzrůst ekologického uvědomění v naší veřejnosti, za práci v Mezinárodním biologickém programu, za významný podíl na zřízení CHKO a Biosférické rezervace UNESCO Třeboňsko.

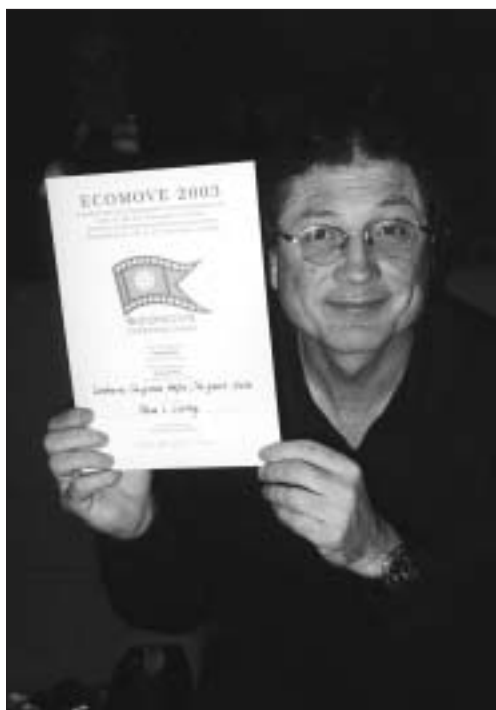
Dr. Dykyjová již získala Cenu ministra v roce 1996, a to za své celoživotní dílo v oboru geobotaniky a zásadní podíl na ochraně Třeboňska. Vzhledem k věku (89 let) za ni převzal Cenu ministra syn Jan Dykyj.

(Pla, s využitím materiálů tiskového oddělení MŽP)

Festival EKOFILM a „Carcharias – Velký bílý“ získaly Grand Prix ECOMove 2003 v Berlíně

Druhý ročník mezinárodní soutěže festivalů o životním prostředí ECOMove International, který se konal od 19. do 23. listopadu 2003 v Berlíně, skončil pro Českou republiku úspěchem. Tato soutěžní přehlídka nejlepších filmů ze šesti mezinárodních ekologických festivalů: Ambiente (Portugalsko), Envirofilm (Slovensko), Green Vision (Rusko), Öko-media (Německo), Earth Vision (Japonsko) a Ekofilm (Česká republika; Ekofilm je svým 29. ročníkem také nejstarším evropským festivalem) vznikla z iniciativy organizace Royal Awards Sustainability sídlící v Kodani. Ta vyzvala nejvýznamnější světové festivaly o životním prostředí, aby představily své snímky v jedné soutěži. V Berlíně se tento festival koná každé dva roky, první ročník proběhl v prosinci 2001.

Každý z festivalů nominoval čtyři filmy, které se ucházely o ceny ECOMove. Ekofilm měl v soutěži snímky „ABCD Ekologie“ režiséra

Režisér vítězného snímku Steve Lichtag s oceněním Grand Prix ECOMove.

Foto: Jitka Radová

Martina Slunečka, „Carcharias – Velký bílý“ Steva Lichtaga, „Má vlast“ Aleny Hynkové, „Mapa míst svatých a klatých“ režiséra Josefa Čísařovského.

Filmy hodnotila mezinárodní porota v průběhu festivalového promítání pro veřejnost a v sobotu 22. 11. večer byly uděleny ceny. **Festival Ekofilm získal nejvyšší ocenění: Grand Prix ECOMove 2003 za snímek „Carcharias – Velký bílý“ režiséra Steva Lichtaga**, který spolu se zástupci Ekofilmu cenu převzal.

Pro český festival a Steva Lichtaga to byl již druhý úspěch v této soutěži. Na prvním ročníku ECOMove 2001 získal tento režisér a producent Cenu za nejlepší film v kategorii dokumentů za snímek „Ošklivá kráska muréna“.

RNDr. Jitka Radová,
odbor vnějších vztahů MŽP

tel. 267122432, e-mail: Jitka.Radova@env.cz
www.ekofilm.cz, www.ecomove.de

Ministr Ambrozek udělil tři nové ekoznačky

Ve Strahovském klášteře při předávání Cen ministra udělil dne 20. listopadu 2003 ministr životního prostředí Libor Ambrozek dalším třem firmám certifikát, opravňující je užívat pro některé jejich výrobky ekoznačku Ekologicky šetrný výrobek. Tímto dnem byla tedy překonána hranice 300 označených výrobků, které splnily kritéria ekoznačky. Existuje již 31 výrobových kategorií, v nichž uspělo 65 firem.

Jde o následující výrobky:

REAL WC čistič – bezfosfátový přípravek se sníženou stékavostí, určený pro čištění sanitární keramiky. Je velmi účinný při odstraňování vodou nerozpustných usazenin a rzi. Má velice dobrou biologickou rozložitelnost a nízkou ekotoxicitu.

REAL je třetím výrobkem, pro který ZENIT Čáslav získává ekoznačku. Stává se tak nejúspěšnějším výrobcem v kategorii tekutých čisticích prostředků, v níž je označeno celkem devět výrobků.

Výrobce: ZENIT Čáslav spol. s r.o.,
<http://www.zenitldt.cz>.

VAILLANT ECOTEC a ECOCOMPACT

– závěsné kondenzační plynové kotle německého výrobce firmy Vaillant, které jsou také držiteli německé ekoznačky „Modrý anděl“, mají velmi nízký obsah škodlivin ve spalínách a dosahují vysoké účinnosti v kondenzačním provozu. Firma Vaillant GmbH ze SRN je mnohonásobným držitelem ekoznačky SRN „Modrý anděl“. Plynové kotle dovážené na náš trh

společnost Vaillant pravidelně přihlašuje k hodnocení kritérií stanovených pro ekologicky šetrný výrobek a v současné době je dvojnásobným držitelem ekoznačky.

Dovozce: Vaillant spol. s r.o., Praha,
<http://www.topnatechnika.cz>.

VIADRUS HERKULES ECO – automatický teplovodní kotel na spalování biomasy, tedy pelet ze slisovaných dřevěných pilin, odřezků, případně i kůry nebo slámy. K jeho přednostem patří vysoká účinnost a také ekologické parametry spalování.

ŽD Bohumín, závod VIADRUS je již devítinásobným držitelem ekoznačky. Dosavadní označené kotle, ať již stacionární s atmosférickým hořákem nebo závěsné, spalují zemní plyn. Viadrus Herkules ECO je

prvním označeným kotlem na spalování biomasy od tohoto českého výrobce.

Výrobce: Železářny a drátovny a.s., závod topenářské techniky VIADRUS Bohumín,
<http://www.viadrus.cz>.

Další informace:
www.ekoznačka.cz

**(z materiálů
tiskového oddělení
MŽP)**

Manželé Hruškovi z firmy Zenit přebírají certifikát za čistič WC

Česká republika povede sekretariát úmluvy o ochraně ozonoféry

Česká republika se dne 13. listopadu 2003 stala na **15. zasedání smluvních stran Montrealského protokolu o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu Země**, předsedajícím státem pro příštích dvacet měsíců. Prezidentem úmluvy byl v Nairobi pro celý příští rok zvolen český ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu, přijatý dne 16. září 1987 v Montrealu, je prováděcím protokolem Vídeňské úmluvy na ochranu ozónové vrstvy, přijaté dne 22. března 1985 ve Vídni. K Montrealskému protokolu dosud přistoupilo 184 států. Česká republika je smluvní stranou

této mezinárodní smlouvy od 1. ledna 1993 jako jeden z nástupnických států Československa. Tyto dvě environmentální smlouvy vytvářejí rámec ochrany ozónové vrstvy, která se stala významným ekologickým úkolem globálního rozsahu.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Další informace:

<http://www.unep.org>

<http://www.unep.org/ozone>

<http://www.iisd.ca/ozone/mop15>

Inspekce kontroluje autovrakoviště

Česká inspekce životního prostředí již po řadu měsíců věnuje zvláštní pozornost nakládání s nebezpečnými odpady na autovrakovištích na území ČR. Dne 30. října 2003 ČIŽP prostřednictvím tisku oznámila záměr kontroly autovrakovišť výrazně posílit. Dosud provedené kontroly ukázaly, že činnost řady autovrakovišť představuje pro životní prostředí vážný problém.

„Autovrakoviště jsme si dali jako složkový úkol pro letošní rok,“ říká ředitel ČIŽP Ing. Jan Slanec. „Chceme, aby se autovraky v ČR likvidovaly ekologicky šetrným způsobem.“ Na autovrakoviště se ČIŽP zaměřovala během celého roku. Sledovali stav, zlepšení i zhoršení jednotlivých provozoven.

Kontrolám ČIŽP podléhají provozovny se statutem autovrakoviště, ale také opravny a autobazary, kde jsou vraky uskladněny. Cílem kontrol je především získat přehled o způsobu podnikání kontrolovaných subjektů v oblasti nakládání s autovraky, o plnění povinností při nakládání s autovraky ve vazbě na platnou legislativu a monitorovat úroveň zabezpečení autovrakovišť s ohledem na životní prostředí. Již v roce 2002 provedla ČIŽP 65 kontrol autovrakovišť, od ledna do prosince roku 2003 celkem 89 kontrol.

Shrnutí poznatků z kontrol:

- Kontrolované subjekty měly většinou více předmětů podnikání, uvedených v živnostenském listu, koncesní listině, příp. v obchodním rejstříku. V loňském roce měl pouze jeden z kontrolovaných 65 subjektů jako předmět podnikání v živnostenském listě uveden provoz autovrakoviště, převážná část neměla předmět podnikání v živnostenském listě nebo výpisu z obchodního rejstříku zaměřen na nakládání s odpady. Ve 41 % případů bylo nakládání s odpady spojeno s provozem autobazaru (koupě za účelem dalšího prodeje), v 11 % případech s autoopravnou.
- Z výsledků kontrol přejímání autovraků a způsobu nakládání s odpadními olejovými náplněmi vyplývá, že hlavním cílem kontrolovaných subjektů je obstarávání použitelných náhradních dílů a jejich prodej. Obvykle je vrak současně zbaven náplní a dalších nebezpečných odpadů a zbytek je předán šrotařské firmě. Demontáž použitelných náhradních dílů provádějí převážně pracovníci kontrolovaného subjektu. Byly zjištěny i ojedinělé případy, kdy si zákazníci sami ze skladovaných autovraků vymontovávali požadované náhradní díly.
- Nejčastěji zjištěným pochybením bylo, že provozovatelé neměli souhlas krajských úřadů s nakládáním s nebezpečnými odpady. Ve většině případů, kdy byl porušen zákon, chyběl souhlas kraj-

ského úřadu podle §14 zákona č.185/2001 Sb., o odpadech, k provozování zařízení ke sběru, výkupu, využívání a odstraňování odpadů. Provozovatelé se často mylně domnívali, že jim postačuje souhlas k provozování vydaný v minulosti okresním úřadem.

- V průběhu kontrol se vyskytly i ojedinělé snahy vyhnout se provedení kontroly, např. neumožněním vstupu pracovníkům ČIŽP do objektu aj. V těchto případech postupovala ČIŽP ve spolupráci s Policií ČR.
- Výsledkem kontrol provedených v roce 2003 je zahájení správního řízení v 59 % případů. Ve 4 % případů je uloženo nápravné opatření, některé případy se ještě došetřují. Pouze v 34 % případů bylo zjištěno, že nebyl porušen zákon.

Pokuty až 1 mil. Kč

Stav některých autovrakovišť se soustředěným úsilím ČIŽP podařilo zlepšit. Někde už se sami uvědoměle připravují na budoucnost – např. v provozovně Sběrných surovin v Liberci. Počítají patrně s tím, že do budoucna půjde o lukrativní obchod. V mnoha případech ale byly zjištěny nedostatky, a to často dosti zásadní.

„Prvním signálem, který říká, že něco není v pořádku, je buď absence povolení, nebo absence evidence odpadů, nebo absence evidence pohybu odpadů,“ říká ředitel Slanec. Inspekci vadí především, když chybí evidence nebezpečných odpadů. *„Správní řízení jsme zahájili v 52 případech. Ve třech přípa-*

Autovrakoviště v Brně: uložení vraku automobilu na zpevněné propustné ploše s úkapy ropných látek
Foto: ČIŽP

dech, které jsou k došetření, dokládají jednotlivé subjekty povolovací a jiné listiny. Nápravná opatření jsme byli zatím schopni nařídit ve 4 případech.“

Častým prohřeškem jsou úniky provozních tekutin, tedy nafty, chladicí kapaliny a dalších. Autovraky jsou často uskladněny na propustné, nezpevněné ploše, která není proti úkapům zabezpečena a ropné produkty kontaminují přímo půdu. Mezi autovraky se někdy nacházejí i další věci, jako jsou chladničky. S nebezpečnými odpady se často zachází zcela v rozporu s předpisy. Inspektoři našli i ohniště, na kterém byla vypalována zřejmě bužírka z elektromotorů. Stav panující na mnoha autovrakovištích nelze označit jinak než jako „binec“. Mezi zvláště odstrašující případy patří autovrakoviště v Milíně s plochou 20 000 m².

A na jaké pokuty se mohou hříšníci „těšit“? Pokuty mohou dosáhnout až 10 milionů Kč, pokud je přímo ohroženo životní prostředí. „Pokuta ale není naším cílem“, říká ředitel Slanec, „cílem je ekologicky šetrná likvidace autovraků.“

(tisková zpráva ČIŽP a Pla)

Autovrakoviště v Brně: uložení vraku automobilu včetně motoru na zpevněné propustné ploše s úkapy ropných látek
Foto: ČIŽP

OI	Počet kontrol	Správní řízení	Došetření	Nápravná opatření	Nebyl porušen zákon
Praha	9	9	-	-	-
České Budějovice	9	5	2	-	2
Plzeň	9	5	1	-	3
Ústí nad Labem	8	4	-	-	4
Hradec Králové	10	5	-	1	4
Havlíčkův Brod	9	5	-	3	1
Brno	8	3	-	-	5
Olomouc	9	5	-	-	4
Ostrava	9	6	-	-	3
Liberec	9	5	-	-	4
Celkem	89	52 (59 %)	3 (3 %)	4 (4 %)	30 (34 %)

MŽP souhlasilo s odstraněním nánosů na některých místech Berounky

S odstraněním nánosů, které vznikly na některých místech v korytě řeky Berounky, souhlasilo MŽP. Vydalo výjimku z ochranných podmínek kriticky ohrožených druhů živočichů a zároveň stanovilo přísné podmínky, které zajistí, aby byl zásah do života těchto živočichů co nejmenší. Součástí podmínek je přesná lokalizace úseků, kde mohou být nánosy odstraněny, nesmí být poškozovány břehové porosty, investor musí na své náklady zajistit případný přesun zvláště chráněných živočichů zjištěných v průběhu prací, mechanizace musí používat pouze ekologická maziva a hydraulické náplně bez ropných produktů atd.

Ministerstvo žádost pečlivě posuzovalo a vyžádalo si řadu odborných posudků. Tyto podklady zahrnují

například hydrotechnické posouzení a projekt těžby (včetně mapových zákresů a specifikace míst plánované těžby), biologický průzkum dotčeného úseku od RNDr. Berana, Ph.D., a dále vyjádření příslušného vodoprávního úřadu, že se nejedná o těžbu, ale o údržbu toku.

Ve svém rozhodnutí zohlednilo i požadavky obcí, které upozorňovaly na nebezpečí ohrožení majetku lidí v době, kdy řekou plují ledové kry. Vzhledem k roční době nemá případné odvolání odkladný účinek – to znamená, že pokud má investor všechna ostatní potřebná rozhodnutí, může zahájit práce.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Business Leaders Forum vyhlašuje „Cenu zdraví a bezpečného životního prostředí 2003“

Business Leaders Forum (BLF) vyhlašuje již 13. ročník prestižní soutěže „Cena zdraví a bezpečného životního prostředí 2003“. Toto prestižní ocenění obdrží subjekt, jehož činnost vedla v daném roce k nejlepšímu měřitelnému výsledku zlepšení životního prostředí, zdraví zaměstnanců či obyvatel v jejím okolí či významnému přínosu v oblasti bezpečnosti práce. Udělením ceny vyjadřuje BLF uznání a podporu těm, kteří mají ochranu životního prostředí mezi svými prioritami.

Cena zdraví a bezpečného životního prostředí je příležitostí pro kteroukoli organizaci, která kladně ovlivňuje životní prostředí ve svém okolí, průmyslové podniky, chemické společnosti, distribuční firmy, ale i samosprávu.

Důvodem pro vyhlášení této soutěže byl základní cíl BLF – „šířit a podporovat myšlenku společensky zodpovědného chování podniků (CSR)“, pod který spadá i ochrana životního prostředí, problematika bezpečnosti práce a podpora vzdělávání v oblasti ekologie. Pořádání soutěže převzalo BLF od jednoho zakládajícího člena, britské chemické společnosti Imperial Chemical Industries (ICI), v roce 1992.

Cílem soutěže je soustředit projekty, které prokazatelně přispívají ke zlepšení životního prostředí, zdraví a bezpečnosti práce. Počet projektů přihlášených do soutěže rok od roku stoupá a po dobu existence soutěže se tak vyšplhal na úctyhodných **263 projektů**.

Finanční náklady na realizaci projektů představují částku přesahující 19,8 miliard Kč. Díky jejich realizaci došlo od roku 1992 ke snížení objemu odpadních látek různého druhu přibližně o **1 815 000 tun**, tj. množství, kterým by se naplnil vlak o 6 475 vagónů, což představuje délku 65,5 km.

„Na počátku jsme kladli velký důraz na konkrétní přínosy projektu, tedy na snižování odpadů, recyklaci a náhrady škodlivých materiálů šetrnějšími,“ říká výkonný ředitel BLF Tomáš Nejedly. „V návaznosti na přípravu ČR ke vstupu do Evropské unie jsme v posledních několika letech ekologickou cenu BLF začali chápat také jako snahu o zvýšení bezpečnosti práce, péče o zdraví zaměstnanců a obyvatelstva, a především snahu o změnu myšlení a přístupů všech, kteří mohou mít vliv na každodenní realitu,“ dodává Tomáš Nejedly.

Podmínkou pro účast v soutěži je 1 – 2 stránkový popis projektu zaměřeného na vlastní přínos společnosti ke zdraví obyvatelstva a zlepšení životního prostředí – popis jedné konkrétní akce, investice či jiného zlepšení ukončeného v roce 2003. Zároveň je

zapotřebí zhodnotit měřitelné přínosy a finanční náklady na realizaci projektu.

Ze soutěže jsou vyloučeny projekty, které byly realizovány pod hrozbou restrikce či penále, případně z nutnosti plnění legislativy. Přihlášené projekty bude posuzovat komise složená z pěti nezávislých odborníků.

Mezi firmy, které doposud získaly ocenění, patří Kometa Kutná Hora, Třinecké železářny, Fimo Praha, Synthesia Pardubice, Vítkovice, Barum Continental Otrokovice, Kovohutě Příbram, Česká rafinérská, Elektárny Opatovice, Komutex, Tesla Sezam a Metrostav.

Zvláštní ocenění obdržela ZŠ Molákova, Škola Mesit a Karviná 2000, Městský úřad Frýdlant nad Ostravicí, Veskom spolu s Obecním úřadem Borová Lada, Diakonie Broumov, Městský úřad Holešov a Obec Vrutice.

Další informace můžete nalézt na webových stránkách <http://www.blf.cz>.

BLF se rozhodlo provázat Cenu zdraví a bezpečného životního prostředí s **Evropskou cenou životního prostředí** (European Awards for the Environment). Nejlepší projekty jsou nominovány i do Evropské ceny, která je rozdělena do čtyřech samostatných a specifických kategorií: Management, Produkt, Proces a Mezinárodní spolupráce. Sjednocujícím kritériem pro všechny kategorie je koncept dlouhodobě udržitelného rozvoje.

V rámci posledního ročníku soutěže byly na Evropskou cenu nominovány projekty společností Glaverbel Czech a.s., Metrostav a.s., Počítačový Servis s.r.o., Silon a.s. a Skanska CZ a.s.

Více informací naleznete na internetových stránkách <http://www.eu-environment-awards.org>.

Bližší informace:

intent s. r. o.

Jana Zichová

tel.: +420 224 931 257

fax: +420 224 931 453

fax: +420 224 213 957

e-mail: jana.zichova@intent.cz

Business Leaders Forum

Ing. Tomáš Nejedly

tel.: +420 224 216 275

fax: +420 224 213 957

e-mail: blf@blf.cz

Vážení a milí čtenáři,
jménem týmu lidí, kteří pro Vás Zpravodaj MŽP každý měsíc připravují,
Vám přeji vše nejlepší v novém roce 2004.

Zároveň Vás prosím, abyste se Vy všichni, kteří pracujete v resortu životního prostředí, v co největší míře podíleli na tváři našeho časopisu. Stačí k tomu málo: poslat svůj příspěvek - a může být i docela krátký - mailem do redakce na adresu jplaminkova@volny.cz. S úpravou ani s pravopisem si hlavu lámat nemusíte, příspěvky se redigují. Tabulky nejlépe ve Wordu, obrázky ve formátu jpg s dostatečnou kvalitou (300 dpi), případně lze články na disketě i fotografie dát do sekretariátu odboru vnějších vztahů.

Předem děkuje Jana Plamínková, odpovědná redaktorka

Vláda pro čistou energii

Větší podporu obnovitelným zdrojům energie by měl zajistit zákon o podpoře výroby elektřiny a tepelné energie z obnovitelných zdrojů energie, který dne 12. listopadu na svém zasedání schválila vláda.

Zákon předkládala společně ministerstva průmyslu a životního prostředí. Musí jej ještě schválit obě komory Parlamentu a podepsat prezident. Tento zákon dá výrobcům elektřiny a tepla jistotu stabilního prostředí, což by mělo vést k vyšším investicím ze soukromých zdrojů v této oblasti. Vláda tak splnila jeden z důležitých bodů svého ekologického programu.

Podpora obnovitelných zdrojů energie přináší technologický rozvoj, zvýšení konkurenceschopnosti, efektivní využití zemědělské půdy, pracovní příležitosti zejména pro regiony ohrožené nezaměstnaností, vyšší soběstačnost obcí a regionů, snížení závislosti na dovozu, zlepšení životního prostředí, ochranu klimatu a aktuálně velmi sledovanou vyšší bezpečnost před teroristickými útoky.

Česká republika se zavázala, že v roce 2010 bude výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů činit 8 %. Obnovitelné zdroje energie, které jsou všeobecně považovány za východisko z globálních problémů změny klimatu, jsou u nás nyní zastoupeny pouze 2 % podílu tuzemské spotřeby primárních energetických zdrojů a 3,2 % podílu elektřiny z obnovitelných energetických zdrojů na tuzemské spotřebě elektřiny.

Základní teze zákona o podpoře výroby elektřiny a tepelné energie z obnovitelných zdrojů energie:

Podpora výroby elektřiny a tepelné energie z obnovitelných zdrojů energie podle návrhu zákona spočívá ve stanovení

- povinnosti přednostního připojení výroben vyrábějících elektřinu z obnovitelných zdrojů k elektrizační soustavě,
- povinnosti vykupovat elektřinu z obnovitelných zdrojů v období do úplného otevření trhu s elektřinou za regulované ceny,
- nároku na vydání záruky původu a osvědčení o množství elektřiny z obnovitelných zdrojů,
- práva prodávat osvědčení o množství, které

- budou výrobci dostávat po otevření trhu s elektřinou, za regulované ceny,
- práva pro malé výrobce do 0,2 MWe, a pokud je to technicky možné, i do vyššího instalovaného výkonu, na vykoupení elektřiny z obnovitelných zdrojů distribučními soustavami i v období po úplném otevření trhu s elektřinou,
- roční kvóty a povinnosti stanovených dodavatelů elektřiny tuto kvótu splnit, cílem je dosáhnout 8% podíl z obnovitelných zdrojů energie na hrubé spotřebě elektřiny v roce 2010,
- dostatečně motivujících výkupních cen a cen osvědčení o množství se zárukou výnosu investorů vyplývajících z navrženého systému po dobu 15 let,
- povinnosti obchodníků s elektřinou podávat informace o podílu dodané elektřiny z obnovitelných zdrojů konečným zákazníkům minimálně 1x ročně,
- povinnosti dodávat ze zdrojů tepelné energie stanoveného výkonu část tepelné energie z obnovitelných zdrojů,
- povinnosti zajistit v určených stavbách, aby část spotřebovávané tepelné energie pocházela z obnovitelných zdrojů,
- kontrolních a sankčních opatření.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Foto: J. Plamínková

Solární liga a šance k akceleraci

Ve dnech 25. – 29. 11. 2003 se konal v Praze na Výstavišti mezinárodní veletrh Aquatherm. Charakteristické pro něj bylo nejen enormní množství vystavujících, ale i velmi bohaté doprovodné semináře. V pátek dopoledne, předposlední den Aquathermu, se uskutečnil seminář nazvaný Komunální projekty pro Solární ligu ČR – šance k akceleraci, pořádaný Ligou ekologických alternativ.

Solární liga nyní i u nás

Úvodem představil **Karel Merhaut** z Ligy ekologických alternativ projekt nazvaný **Solární liga ČR**. Jeho organizátoři se inspirovali obdobnou soutěží v Německu, tzv. solární bundesligou, která probíhá u našich západních sousedů úspěšně již čtvrtým rokem. Cílem tohoto počínu je nejen zvýšit zájem veřejnosti o využívání sluneční energie, ale i zpřesnit poněkud kusé statistiky o četnosti solárních zařízení u nás (odhaduje se, že je u nás instalováno 20 – 40 000 m² solárních kolektorů, přesně se neví). Solární ligu vyhláší pro rok 2004 LEA ve spolupráci se SEVEN za podpory SFŽP a Českoněmeckého fondu budoucnosti. Bližší informace lze najít na speciálně zřízené webové stránce www.solarniliga.cz nebo na www.lea.ecn.cz. Soutěží se v kategorii měst, obcí a v souhrnné, vítěz získá titul „Solární mistr ČR“. Mezi nadějně adepty patří zatím obec Hostětín a město Litoměřice, ale třeba se objeví noví nečekaní kandidáti.

Udržitelny Hostětín

Yvonna Gaillyová z Ekologického institutu Veronica pohovořila o instalacích v malé obci Hostětín v Bílých Karpatech, která v posledních letech získala proslulost díky své snaze využívat v maximální míře obnovitelné zdroje energie (a vůbec se tam snaží o trvale udržitelný rozvoj). V obci, která má 200 obyvatel, dnes získávají cca 90 % energie z obnovitelných zdrojů – mají zde instalováno 100 m² kolektorů na přípravu TUV (většinou jednoduchého typu, svépomocně nainstalované), topí dřevem z centrální výtopny, ale také mají kořenovou čistírnu odpadních a lisují vlastní biomošty... „*Nejlepší reklamou pro kolektory je fakt, že je má soused a že mu fungují*“, říká Gaillyová. Není tedy náhodou, že se kolektory začínají objevovat ve velkém i v okolních vesnicích. Bližší informace o projektu lze nalézt na www.veronica.cz.

Litoměřice podporují slunce

Pavel Gryndler, vedoucí odboru životního prostředí MÚ Litoměřice, seznámil přítomné s podporou instalací solárních kolektorů v Litoměřicích. Po r. 1989 byly Litoměřice kompletně plynofikovány, ale v posledních letech po zdražení plynu chtělo mnoho lidí z finančních důvodů přejít zpět k topení hnědým uhlím. Na radnici proto přemýšleli, jak tento nepříznivý trend zvrátit, a přišli na to, že nejvýhodnější bude finančně podporovat obnovitelné zdroje energie, tedy tepelná čerpadla, biomasu a ohřev TUV ze solárních kolektorů. Na kolektory radnice přispívá částkou 20 000 Kč na byt. Peníze dostane ten, kdo nainstaluje aspoň 3 m² kolektorů a nebude topit uhlím. Po vyhlášení byli na radnici překvapeni nulovým zájmem obyvatel – ukázalo se totiž, že lidé o kolektorech a jejich možnostech vůbec nic nevědí, a bylo třeba několika přednášek

a osvětových akcí, aby k této novotě získali důvěru. Zájem lidí o semináře byl naproti tomu obrovský. Malá perlička: když při prezentaci kolektorů na náměstí vypouštěli technici večer na sklonku poměrně chladného pošmourného dne z kolektorů teplou vodu, ze které se kouřilo, podezírali místní občané úředníky, že ji ohřáli bokem někde na vařiči a do kolektorů nalili (hle, česká solární realita v 21. století...). Město jde v realizacích příkladem, kolektory instalovali na místní základní škole, na dětském domově, na azylovém domě i na provozní budově skládky.

Rozvoji kolektorů příliš neprospívá to, že město je památkovou zónou a že leží v Českém středohoří. „*Máme problémy s památkáři i s ochranáři*“, posteskl si Pavel Gryndler. Kolektory musí umísťovat tak, aby nebyly z ulic viditelné, což pochopitelně škodí popularizaci celé akce. Kritizoval dále stát za byrokratické průtahy, s nimiž se musí potýkat žadatelé o státní podporu. V Litoměřicích už dokonce mají firmu, která za občany veškeré složité papírování se SFŽP vyřizuje, nicméně i tak chodí peníze až po mnoha měsících. „*Kdo rychle dává, dvakrát dává*“, podotkl pan Gryndler.

Rozvoje OZE s problémy

RNDr. Martin Bursík, externí poradce ministra životního prostředí, připomněl, že v Athénách jsme se zavázali vyrábět do roku 2010 8 % elektřiny z OZE a že je proto nutné připravit návrh zákona, který by to umožnil. Příprava zákona se ovšem potýká s mnoha překážkami, a to jak technického, tak i politického charakteru. Mezi problémy lze zařadit např. plánované spalování biomasy ve fluidních kotlích na uhlí, které by při výkupní ceně 2,50/kWh mohlo nepříznivě ovlivnit ceny elektřiny na trhu, dále netransparentní nastavení výkupních cen Energetickým regulačním úřadem či fakt, že prováděcí vyhláška ERÚ popisuje jiné schéma podpory než zákon, který už schválila vláda. „*Regulační úřad jako partner nefunguje dobře*“, prohlásil Bursík. Politické prostředí rovněž není pro přijetí zákona příznivé – svědčí o tom mimo jiné i fakt, že se zpravodajem zákona stal poslanec Vojtěch, který se už vyjádřil, že žádný podobný zákon nepotřebujeme.

Jak vznikla Německá solární liga

Velmi zajímavý byl blok příspěvků od německých partnerů. **Andreas Witt**, šéfredaktor a vydavatel časopisu Solarthemen, který vyhláší od roku 2001 **Německou solární bundesligu**, uvedl, že na počátku celé akce byla snaha některých aktivních obcí dovědět se, jak si v celoněmeckém srovnání stojí. Vše tedy vzešlo zdola, od obcí. Witt a jeho kolegové vyvinuli bodovací systém pro fotovoltaické systémy i pro solární kolektory. Počítá se instalovaná plocha na osobu, neodlišují ploché a vakuové kolektory, ale levné systémy pro bazény se hodnotí méně

body. Přihlásit do soutěže se může kdokoli (obce, občanské sdružení...), ale uváděné údaje musí být hodnověrné a průkazné. Jednou za rok se za přítomnosti médií vyhlašuje **Solární mistr**. A protože v časopise Solarthemen chtěli vybudit sportovního ducha obcí, dali na internet tabulku, kde jsou všechny základní údaje uvedeny. Tabulku každé dva týdny aktualizují. Každá obec tak velmi přesně ví, jak na tom v daný moment je. V roce 2001 se do soutěže přihlásilo jen šest obcí, letos už jich bylo 560 a dále 240 obecních či městských částí, které se hodnotí v samostatné kategorii. „Na špičku se snáze dostávají malé obce“, podotýká pan Witt. Několik angažovaných občanů zde totiž snáze dokáže přesvědčit o výhodnosti „solára“ než ve velkoměstě. Proto se sídla hodnotí i podle velikosti. Dnes vede ligu bavorská obec Rettenbach am Auerberg (700 obyvl.), kde mají 0,45 m² slunečních kolektorů a fotovoltaické systémy s výkonem 430 W na osobu. Mezi městy pak svádějí doslova souboj stejně velká města Freiburg a Ulm. Soutěž má velmi dobrou mediální propagaci, píše se o ní i v celostátních médiích jako je die Zeit či Stern. „Pro komunity jde o určitý marketing, medializují se tak visky, o kterých dosud nikdo nevěděl, a stoupá tam pak turistický ruch“, připomněl Witt praktické důsledky soutěže. Sami se můžete s výsledky seznámit na adrese www.solarbundesliga.de.

Schalkham je jednička

Hans Noppenberger, bývalý starosta obce Schalkham, uvedl celý systém pobídek, díky nimž se tato obec dlouho držela na čele bundesligy. „Proč bylo počátkem 90. let v Německu tak málo instalovaných kolektorů? Protože systém se 6 m² přišel na více než 9000 DM, bylo pro občany lepší si peníze uložit do banky a inkasovat úroky“, řekl pan Noppenberger. Proto bylo nutno systém zlevnit. Obec se rozhodla přispět každé domácnosti částkou 2000 DM. Navíc začali kolektory kupovat ve velkém přímo u výrobce, a tím ušetřili další 2000 DM na jednu instalaci. Další peníze se ušetřily tím, že si v obci vyškolili lidi, kteří se naučili kolektory sami instalovat. Po všech úsporách tak jedno zařízení přišlo domácnost jen na 3200 DM. Za tuto koncepci obdrželi Evropskou solární cenu. V obci mají vše naprosto promyšleně zorganizováno, občané nemají s realizací žádné starosti, systém je jednoduchý a nebyrokratický. Dnes mají instalováno 1,2 m² na obyvatele.

„Co je pro fotbal Bayern Mnichov, jsme v solární bundeslize my“, říká poněkud frajersky bývalý starosta. Dnes usilují především o to, aby novostavby měly kolektory i na vytápění a velmi důkladnou izolaci.

Freiburg – město slunce

Vítězným solárním městem je Freiburg. „Sluneční energie je dnes považována za charakteristický znak města“, říká **Klaus Hoppe** z tamního úřadu pro životní prostředí. Ve

fotovoltaice zde mají instalován výkon 3,2 MW, což dává proud pro 850 domácností (z 50 000 domácností ve městě). Dále je zde instalováno 8300 m² solárních kolektorů. „Podporujeme solární výzkum, snažíme se přitáhnout firmy z tohoto oboru, subvencujeme vhodné projekty“, vypočítává pan Hoppe

aktivitu zdejší radnice. Na nádraží tak mají solární fasádu s výkonem 55 kW, další instalace jsou u bazénů, na radnici i leckde jinde. Občan, který se rozhodne pro instalaci solárního systému, dostane od města 500 EURO/instalovaný kilowatt (do výkonu 3 kW) a 250 EURO/kW u větších instalací (4 – 50 kW). Ve městě vzkvétá „solární turismus“ – mají zde velké infocentrum, pořádají solární přednášky, kongresy, exkurze. Brožura Solární průvodce městem se musí stále dotiskovat, protože je o ni velký zájem. Fotovoltaika je i ve 20 zdejších školách. Solární Fraunhofer Institut zaměstnává 500 lidí, solární firmy další stovky (např. výrobce fotovoltaických článků Solar-Fabrik), koná se tu největší evropský solární veletrh Intersolar s 12 000 návštěvníky. Zkrátka Freiburg naplno žije solární energií.

Slunce versus památky

Ing. Jitka Feitová z University v Bambergu na množství diapositivů předvedla, jak skloubit solární kolektory a fotovoltaické panely s památkově chráněnými objekty. Ani u nás, ani v Německu na tento problém neexistuje žádné jednoduché řešení, žádný předpis to „globálně“ neupravuje. Záleží na tom, jak jsou památkáři v daném místě dogmatictí a co se podaří dosáhnout v tom či onom konkrétním případě. V Německu se toho ovšem dá dosáhnout poměrně dost. Někde povolí umístit solární zařízení na nové přístavbě staré stavby, jinde požadují, aby nebylo vidět z ulice, někde se dá postavit nenápadně mimo. Zajímavý je německý program Církevní sbory pro solární energii, v jehož rámci se podařilo umístit solární zařízení na 700 církevních stavbách. Některé realizace jsou skutečně pozoruhodné a připomínají spíše umělecké performance – např. „Solární chvála stvoření“ je velký fotovoltaický systém na fasádě kostela, do něhož je vestavěn kříž. „To je snad jen sen“, komentoval obrázek nevěřičně Pavel Gryndler z Litoměřic.

Jana Plamínková

Foto autorka

Zavádění šťovíku jako zdroje biomasy

Biomasa jako energetický zdroj – to je moderní pojem (neuvažujeme-li o tradičním využití dřeva) jak v energetice, tak v zemědělství a lesnictví, tedy základních dodavatelských odvětvích. Pozitivní faktory produkce a využití biomasy lze spatřovat především ve využití obnovitelného zdroje, rovnováze uhlíkové bilance, ale i údržbě orné půdy a krajiny a rozvoji venkova.

V České republice zatím nebyla dořešena koncepce získávání energie z obnovitelných zdrojů (resp. celková energetická koncepce právě vzniká), přičemž by však bylo potřebné podnikat koncepční kroky již dnes a často na detailnější úrovni – v oblasti využití biomasy by logický postup mohl být v optimalizaci využívání zbytkové biomasy (dřevní štěpky, slámy apod.) a až následně v (dražší) cílené produkci, a to ve formě biomasy z rychle rostoucích dřevin nebo jedno- či víceletých bylin („energetických rostlin“), s důrazem na diverzifikaci zdrojů. Bohužel dosavadní přístup příliš koncepční není a dochází často k téměř neuváženému zdůrazňování jedné z „cest“. Přes všechna pozitiva lze totiž u různých zdrojů biomasy nalézt určité nedostatky nebo rizika a je proto nezbytné hledat způsoby, jak tyto nedostatky a rizika minimalizovat. V případě jednoletých a víceletých bylin (ale i v případě některých zkoumaných rychle rostoucích dřevin) určených k produkci biomasy je jedním z rizik možnost jejich nečlenění, nechtěného šíření, tedy zplanění. Dalším rizikem je křížení s domácími druhy. Obavy z takového vývoje panují i v případě tzv. energetického šťovíku, proto je o něm dále podáno několik málo informací.

Základní informace o krmeném šťovíku

Šťovík krmený (*Rumex patientia* L. x *R. tianschanicus* A. Los.; fodder hybrid sorrel), u nás šířený pod odrůdovým jménem šťovík krmený Uteuša OK-2 nebo jen šťovík či Rumex OK-2 (fodder sorrel of Uteusch OK-2), je křížencem šťovíku zahradního (*Rumex patientia* L.) a šťovíku ťanšanského (*Rumex tianschanicus* A. Los.) a byl vyšlechtěn na Ukrajině. Původním areálem šťovíku zahradního je jihovýchodní Evropa, balkánské země, jihozápadní Rusko, Ukrajina, Kavkaz a Střední Asie, některé poddruhy jsou udávány i ze Slovenska (u nás byl v minulosti pěstován jako zelenina a dnes je možné jej nalézt zplanělý na jižní Moravě a v Polabí). Šťovík ťanšanský pochází z severozápadní (ruské) strany pohoří Ťan-šan, ale o jeho přesném rozšíření není v ČR dostatek informací.

Průměrná výška rostliny je udávána 235 cm (220 – 280 cm), průměr stonků u bazální části (ve výšce 15 cm) je 15 – 24 cm, počet internodií od 25 do 50, spodní listy mají délku 45 – 60 cm, horní stonkové listy 28 x 9 cm až 30 x 12 cm, listy vejčité kopinaté, okraje celokrajně nebo mírně ozubené, řapíky dlouhé 15 – 30 cm, květenství – lata, dlouhé 90 – 130 cm, skládá se z 10 – 20 větvíček prvního řádu, plod – trojboká nažka (laboratorní klíčivost semen je 96 – 98 %), kořen rozvětvený, zasahující do hloubky 1.5 – 2.0 m, trstnatost je silná, rostlina vytváří 4 – 6 vegetativních výhonů. Jedná o velmi ranou rostlinu – listová růžice začíná obrůstat již v březnu, současně s táním sněhu, na přelomu dubna a května se ve fázi tvorby poupat

formuje vlastní stonek vysoký 160 – 180 cm a od počátku července začínají dozrávat semena.

Kde se u nás šťovík krmený vzal?

Snahy o vytvoření tohoto hybridního šťovíku, především k pícninářským účelům (proto druhové jméno „krmený“), se na Ukrajině datují do poloviny 80. let 20. stol. V roce 1988 byla na Ukrajině zaregistrována odrůda Rumex K-1, která však vykazovala značnou nestabilitu (různé morfologické aj. rozdíly v závislosti na vlivu rodičovských druhů). Počátkem 90. let 20. stol. byla proto vyšlechtěna odrůda Rumex OK-2. V průběhu celých 90. let byly prováděny různé zkoušky a v roce 2001 byla tato odrůda zapsána do Odrůdového seznamu zemědělských rostlin Ukrajiny.

Do České republiky byl šťovík krmený, resp. odrůda Rumex OK-2, dovezen v roce 1992 a v rámci výzkumného projektu „Produkce a využití biomasy jako obnovitelného zdroje energie v krajině“ (PPŽP 640/4/96) byl prováděn výzkum a testování jeho využitelnosti jako zdroje biomasy i vhodných agrotechnických postupů pro jeho pěstování (MŽP bylo iniciátorem výzkumu využití biomasy jako energetického zdroje a v rámci tohoto projektu byla zkoumána vhodnost různých rostlin – celkem téměř 60 – pro takovéto technické využití). Koordinátorem celého projektu byl Výzkumný ústav okrasného zahradnictví v Průhoních (VÚOZ, dnes VÚKOZ) a na jeho jednotlivých částech se podílely další výzkumné ústavy a instituce, jako např. Výzkumný ústav rostlinné výroby (VÚRV), Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti (VÚLHM) a další. Výzkumu šťovíku a dalších bylin se věnoval především VÚRV – výzkumná stanice Chomutov – Nové Spolčice. V roce 1996 tento výzkumný projekt skončil a nenavázal na něj již žádný další obdobně formulovaný projekt, přestože byla snaha ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství pokračovat v ověřování vhodnosti a použitelnosti jednotlivých rostlin. Maloparcelkové pokusy a testování však probíhalo ve VÚRV, VS Nové Spolčice dále, především z iniciativy Ing. Sergeje Ustaka, CSc., a Ing. Vlasty Petříkové, DrSc., a za podpory sdružení CZ – Biom (nevládní nezisková organizace podporující rozvoj fytoenergetiky v České republice a sdružující většinu odborníků, podnikatelů a aktivistů v oblasti energetického využívání biomasy).

V roce 1998 byl založen polní pokus s kulturou šťovíku u Libědic a následně v r. 1999 další ve Struhárově a jiných lokalitách. Jednalo se však stále o menší, nikoli provozní nebo poloprovozní pokusné kultury. V současnosti je v rámci celé republiky šťovík pěstován již na cca 500 – 700 ha a existují záměry na rozšíření pěstebních ploch až na několik tisíc hektarů v nejbližších letech.

Křehká rostlinka nebo plevel?

Nejdůležitější vlastností všech rostlin určených k produkci biomasy je právě schopnost vytvořit co nejvíce rostlinné hmoty (v případě následného spalování s co nejvyšším obsahem sušiny) v co nejkratším čase (s ohledem na ekonomickou stránku věci). Vhodné jsou tedy rostliny s vysokou rychlostí růstu do co největší velikosti a plošné hustoty. Tyto vlastnosti však také představují značné riziko v případě, že by došlo k jejich nechtěnému rozšíření mimo pěstovanou kulturu. Jsou to právě tyto vlastnosti, které spolu s úspěšným vegetativním šířením nebo vysokou produkcí semen propůjčují výjimečnou konkurenční schopnost známým „strašákům“ české krajiny jako jsou křídlatky (3 druhy rodu *Reynoutria* sp.) nebo bolševník (*Heracleum mantegazzianum* Sommier et Levier) i velké části dalších z téměř stovky tzv. invazních rostlin.

U všech rostlin, které mají být využívány k produkci biomasy, je proto důležité sledovat mechanismy, jež umožňují nebo naopak brání jejich možnému nechtěnému rozšiřování – především produkci a klíčivost semen, jejich dormanci, možnosti vegetativního šíření a rozmnožování aj. V případě šťovíku Rumex OK-2 je produkce semen velmi vysoká, udávána je jejich minimální dormance a vysoká vzcházivost. Dle výsledků výzkumů VÚRV, VS Nové Spořice je možné sledovat prudký pokles vzcházivosti v zapojeném (travním) porostu a nízkou konkurenční schopnost šťovíku oproti ostatním rostlinám v dalších letech. Bohužel výzkum, který byl dosud prováděn, se věnoval primárně technologii pěstování a použití šťovíku a poznatky o jeho chování mimo polní kulturu, případně další informace o ekologii tohoto druhu, jsou pouze druhotnými výsledky výzkumu a nikdy nebyly exaktně ověřeny (resp. nikdy nebyly publikovány podrobnější výsledky takového sledování). Před masovým zavedením šťovíku do české krajiny je však potřebné tyto otázky odpovídajícím způsobem vyjasnit a i poté bude určité riziko přetrvávat (nově zavlečené nepůvodní rostliny prochází vždy nejdříve tzv. lag-fází, obdobím, kdy se aklimatizují a selektují se v daném prostředí nejúspěšnější genotypy, teprve poté může dojít k razantnímu šíření – u bolševníku trvala lag-fáze přibližně 80 let).

Ing. Sergej Ustak se šťovíkem Uteuša

Foto: J. Plamínková

Dalším z možných rizik je křížení s druhy původními na našem území. V ČR patří některé druhy z rodu šťovíků k nejznámějším plevelům – je to především šťovík tupolistý (*Rumex obtusifolius* L.) a šťovík kadeřavý (*Rumex crispus* L.). Dle výzkumu VÚRV, VS Nové Spořice je pravděpodobnost křížení s domácími druhy velice nízká (realizovatelná jen obtížně v laboratorních podmínkách), ale opět jde bohužel o informace adekvátně nepublikované. Nepříjemnou skutečností je, že oba uvedené plevelné šťovíky jsou běžným plevelem především vytrvalých kultur a hojně se vyskytují i v již existujících porostech šťovíku Rumex OK-2. Bez důsledného ověření (a samozřejmě i s ním) proto přetrvává riziko vzniku hybridní rostliny s velice nepříjemnými

vlastnostmi jak pro zemědělce, tak především pro krajinu a přirozené ekosystémy v ní. S vzrůstající rozlohou, na které bude šťovík pěstován, poroste i toto riziko. Opět je tedy nezbytná (předběžná) opatrnost.

Zda je šťovík krmený Uteuša OK-2 křehkou rostlinou vyžadující pečlivou péči zodpovědného hospodáře nebo novým potenciálním „trifidem“ české krajiny, je zatím těžké říci. Odpověď je buď v pokračování seriózního výzkumu nebo v předem neodhadnutelných výsledcích živelného vývoje.

Co s ním?

Česká republika je signatářem řady mezinárodních dohod v oblasti ochrany životního prostředí a přírody i zemědělství (ochrany rostlin). Řada z těchto dohod se v různých směrech a oblastech zabývá též problematikou šíření nežádoucích, škodlivých organismů od živočichů a vyšších rostlin až po virové původce chorob a onemocnění. Mezi nejvýznamnější z těchto úmluv patří Úmluva o ochraně rostlin (The International Plant Protection Convention, 1952) a především Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity – CBD, 1992), jež je nejvýznamnějším mezinárodním nástrojem řešícím mj. také problematiku nepůvodních a invazních druhů. Česká republika náleží mezi přibližně 180 států, které tuto úmluvu ratifikovaly (v platnost v ČR vstoupila v březnu 1994, vyhlášena byla ve sbírce zákonů pod č. 134/1999 Sb.). Článek 8(h) Úmluvy CBD obsahuje následující ujednání: *každá smluvní strana, pokud to bude možné a vhodné, ... (h)*

zabrání zavádění, bude kontrolovat nebo vyhubí ty cizí druhy, které ohrožují ekosystémy, přírodní stanoviště nebo druhy. Na 6. zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (7. – 19. 4. 2002, Haag) byl mj. přijat dokument VI/23 – Nepůvodní druhy ohrožující ekosystémy, stanoviště nebo druhy (Alien species that threaten ecosystems, habitats or species), rozvíjející podrobně článek 8(h) Úmluvy CBD. Problematice zavádění a šíření nepůvodních druhů je celosvětově věnována značná pozornost, především z důvodu značné intenzity snižování biodiverzity a (možná na prvním místě) z důvodu vznikajících hospodářských škod (jen v USA jsou vyčíslovány ztráty způsobené nepůvodními organismy na 137 miliard \$ ročně).

V Evropě se problematiky nepůvodních a především invazních druhů dotýká například tzv. Bernská konvence, tj. Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats – Bern, 1979), ke které se Česká republika připojila roku 1998. Tato úmluva zavazuje smluvní strany přísně kontrolovat vysazování druhů, které nejsou v daném místě původní (článek 11(2)). Bernská konvence byla také vzorem při tvorbě Směrnice Rady č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, tzv. 'Směrnice o stanovištích' (Directive on the Conservation of Natural Habitats and Wildlife Fauna and Flora – 'Habitats Directive'). K problematice nepůvodních druhů se vztahuje Článek 22 (b) této směrnice – „Při provádění ustanovení této směrnice členské státy:

...zajistí, aby záměrné vysazování jakéhokoli druhu do volné přírody, který není na jejich území původní, bylo řízeno tak, aby nedošlo k poškození přírodních stanovišť v jejich přirozeném areálu rozšíření nebo původních volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Jestliže to považují za nezbytné, členské státy takové vysazování zakáží...“

V České republice je v platné legislativě řešena kontrola zavlékání a šíření škodlivých organismů v rámci zákona č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů (v současnosti připravována novelizace), a kontrola nebo omezení rozšiřování do krajiny zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Ustano-

vení § 5 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb. říká, že „záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu rostliny či živočicha do krajiny je možné jen s povolením orgánu ochrany přírody...“. Přísnější podmínky platí ve zvláště chráněných územích (v národních parcích, chráněných krajinných oblastech a rezervacích), kde je povolování rozšiřování zakázáno (viz §§ 16, 26, 29 a 34). Tato ustanovení nenaplňují zcela požadavky kladené mezinárodními úmluvami a předpisy evropských společenství a je nezbytné stále hledat vhodné nástroje v této dynamické oblasti. Vážným problémem je však liknavost v uplatňování stávajících předpisů a jejich nedodržování. Kupříkladu právě pěstování štovíku Rumex OK-2, přestože již probíhá na několika stech hektarů a z části dokonce v jedné z chráněných krajinných oblastí, nebylo ani v jednom případě povoleno podle výše zmíněných ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny.

Z důvodu řešení situace kolem štovíku i ve snaze najít vhodná kritéria, která přírodně umožní zavádění této i dalších rostlin určených k produkci biomasy v širším měřítku, vznikla v rámci ministerstva životního prostředí *ad hoc* pracovní skupina s účastí zástupců Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví (VÚKOZ), sdružení CZ-Biom aj. A hledání tohoto řešení bude nutné co nejvíce urychlit – ať již z důvodu možného nebezpečí živelného a špatně kontrolovatelného vývoje, tak především proto, že se Česká republika zavázala zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů na 6 % (resp. 8 %) do roku 2010 a značnou úlohu zde jistě sehraje i biomasa.

Ing. Jan Šíma,

odbor zvláště chráněných částí přírody MŽP

Literatura:

1. Pyšek P., Sádlo J. & Mandák B. (2002): Catalogue of alien plants of Czech Republic.-Preslia, Praha
2. Pyšek P. & Prach K. (1993). Plant Invasions and the Role of Riparian Habitats: A Comparison of Four Species Alien to Central Europe. Journal of Biogeography 20(4): 413-420.
3. Report of the sixth meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity (dokument VI/23 str. 240 – 252)
4. Vlasta Petříková: Porosty energetických rostlin v krajině. Biom.cz, 24. 9. 2002, <http://biom.cz/index.shtml?x=102849>
5. Sergej Ustak: Štovík Uteuša – plodina perspektivní pro fytoenergetiku. Biom.cz, 1. 7. 2002, <http://biom.cz/index.shtml?x=94848>

Největší nevýhodou štovíku je jeho název

Rozhovor Jany Plamínkové s Ing. Vlastou Petříkovou, Dr.Sc., místopředsedkyní CZ Biom – Českého sdružení pro biomasu

Jak u nás vypadá současná situace s pěstováním energetických rostlin?

Pěstování energetických rostlin lze rozdělit na dřeviny a byliny. Byliny se sejí a náklady na zakládání jejich porostů jsou řádově levnější než u dřevin, které se musí sázet. Dřeviny jsou ve světě hodně doporučované, pěstují je třeba Švédové i řada dalších států. Oni na to ale mají velké dotace, protože zakládání

takových plantáží je dost drahé – založení 1 ha porostu přijde asi na 70 000 Kč. Navíc se plantáž musí několik prvních let velice pečlivě ošetřovat, aby se nezaplevelila, aby stromky neokousala zvěř apod. S první sklizní se dá počítat za tři až čtyři roky. U nás už se pěstují třeba v Neznašově, v Bystřici nad Pernštejnem i jinde.

A jak si stojí byliny?

Založení porostu bylin je mnohem rychlejší. Nejperspektivnější jsou vytrvalé byliny. U nich se jeden rok zaseje, pak se musí odplevelovací sečí zabezpe-

čit, aby pole nebylo zaplevelené, a od druhého roku se každý rok sklízí. Ze zkoušených druhů rostlin, kterých byla původně celá řada, se do provozního pěstování dostal v největší míře energetický šťovík Rumex OK-2 Uteuša. Jde o hybridní odrůdu, která vydrží na poli minimálně 10 – 12 let (někteří odborníci tvrdí, že až 20 let), ale je nezbytné se o ni dobře starat. Je to kulturní rostlina, žádný plevel, a když zapomenete závčas postříkat třeba proti mandelince ředkvičkové, tak vám porosty značně poničí – to se třeba letos stalo na jednom dvacetihektarovém poli u Benešova. Porost se ale nakonec podařilo zachránit, rostliny už jsou zase pěkně obrostlé a příští rok by mohly dát dobrý výnos.

Ing. Vlasta Petříková, Dr.Sc.

Foto: J. Plamínková

Jaké jsou u šťovíku roční výnosy?

Průměrně asi 10 t/ha. V roce 2003 to bylo méně, protože bylo příliš velké sucho, výnosy dosáhly 7 – 8 t/ha.

Na kolik hektarech už se šťovík pěstuje?

Zde došlo k velkému pokroku díky vládnímu nařízení 86/2001, kterým se podporuje pěstování energetických rostlin bylinného charakteru. Během dvou let se podařilo založit několik set hektarů porostů. Podpora činila v roce 2003 5500 Kč/ha. V současné době se ale objevil jeden závažný problém: byliny jsou podporovány v rámci programu uvádění půdy do klidu. A vzhledem k tomu, že naše zemědělství jde do EU tzv. zjednodušeným způsobem, aby se vše stálo zúřadovat, budeme po vstupu dostávat na hektar půdy plošně jen 1500 Kč, ať se tam pěstuje cokoli – tráva, pšenice, kukuřice či šťovík. Obáváme se ale, že nebude-li dotace vyšší, tak od energetických plodin zemědělci utečou. Je to pro ně přece jen nová a nezvyklá věc a bude pro ně jednodušší vrátit se k tradiční pšenici či kukuřici. Dodatečná dotace by ale musela být jen z českých peněz, nikoli z Bruselu.

Ale vždyť teď se na to také dávají české peníze...

Ano. Jenže ve státní pokladně je málo a všichni se snaží šetřit, kde se dá. Počítali jsme s tím, že by se pěstební plochy rozšířily na několik tisíc hektarů, ale bez dotace se celý program zastaví. Přitom v návrhu zákona o podpoře obnovitelných zdrojů energie jsou stanoveny velmi ambiciózní cíle, které ale nebudeme bez podpory pěstování energetických bylin schopni naplnit. Sláma, dřevní odpady takové množství tepla a elektřiny z obnovitelných zdrojů, jakému jsme se EU zavázali. Budeme dále o podpoře jednat, protože nechceme, aby se celý program zhroutil. V tuto chvíli je dobře rozjetý a stálo nás značné úsilí ho nastartovat, proto bychom se velmi neradi dočkali jeho konce. Pro rozpočet MZe by přitom nešlo o žádnou velkou sumu: kdyby dali 3000 Kč/ha a nově se oselo 5000

ha, půjde o 15 milionů Kč, což není nijak závratné.

Odběrateli šťovíku jsou hlavně výtopny na biomasu?

Ano, ale už se chystá i docela dost lisoven na brikety a pelety, aby se šťovíkem dalo topit i doma. Využití pro kotelny, ať už obecní či podnikové, je vyřešené. Dá se využít běžná zemědělská mechanizace. Rostliny se dají rozřezané na řezanku spalovat jako běžná dřevní štěpka, nebo se dají slisovat do balíků. Na výrobě peletek a briket se pracuje. Na výstavě Praha

Agro jsme zkoušeli šťovík dovezený z pole lisovat, návštěvníkům se to hrozně líbilo. Viděli, že energie se dá opravdu pěstovat na poli. Menší lis stojí asi 300 000 Kč. Kdyby si ho třeba koupila obec, mohl by se tam lisovat šťovík od místních zemědělců. Při výrobě by se zaměstnali lidé, takže by klesla nezaměstnanost, a obec by mohla prodávat palivo. Získala by tak peníze, daně by zůstaly doma, lidé by měli práci a ještě by se zlepšilo ovzduší v obci, často otrávené spalováním uhlí i různých odpadků. Jen je nutná všestranná podpora. V resortu zemědělství pořád panuje představa, že prvotní jsou potraviny, jenže jejich perspektiva už není tak velká a 1 milion hektarů půdy není potřeba pro výrobu potravin. Mnohde tato půda leží ladem. Pole zarůstají nejrůznějšími plevele, mimo jiné se značně rozmáhá plevelný šťovík, který je pro přírodu opravdu nebezpečný – silně jsou jím postiženy např. krkonošské louky. Jenže lidé si to pletou a myslí si, že i náš šťovík bude nebezpečný plevel.

Ano, obavy ze strany ochránců přírody i biologů zde rozhodně jsou. Například v říjnu vyšel v Mladé frontě Dnes článek z pera dvou renomovaných botaniků z Botanického ústavu v Průhoních, v němž se ostře staví proti pěstování šťovíku. Obávají se, že se stane dalším invazním druhem jako je křídlatka, bolševník či další rostliny.

Z článku je zjevné, že o našem šťovíku autoři nic nevědí. Šťovík Uteuša není žádný plevel, je to vyselektovaná rostlina, na Ukrajině pěstovaná jako výborná krmná plodina s kvalitou jako nejlepší vojtěška. Od autorů odrůdy máme k pěstování stanovisko, máme i povolení od Ministerstva zemědělství. Šťovík má těžká semena a i kdyby vzešel někde v příkopě, udusí ho plevele. Autoři ho zkoušeli pěstovat ve směsi s vojtěškou a s trávou, ale za tři roky z polí vymizel, protože nesnese konkurenci jiných rostlin. Chápu, že lidi se leknu, když slyší slovo šťovík, ale je třeba si vždy zjišťovat fakta a nereagovat hystericky.

Na Ukrajině nemají negativní zkušenosti se zaplevelováním přírody tímto druhem šťovíku?

Vůbec ne. Obavy opravdu nejsou na místě. V Chomutově pěstujeme tento šťovík 11 let na stejném místě. Kdyby byl agresivní, musel by už někde v okolí

být, ale opravdu není. Sledovali jsme to velmi pečlivě. Pokud se v okolí vyskytují štovíky, jde o štovík zahradní. V Benešově jsou porosty už 4 roky a v okolí také nikde není. Máme s ním spíš opačné starosti: štovík je zaplevelován jinými rostlinami z okolí.

Co říkáte srovnání s křídlatkou či bolševníkem?

To je absolutně nesrovnatelné. Náš štovík není planá rostlina, ale vyšlechtěná a uznaná plodina. Stejná plodina jako jsou brambory, řepka, kukuřice. To jsou také nepůvodní rostliny a nijak naši přírodu nepoškozují.

Podle zákona 114, o ochraně přírody a krajiny, je záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu možné jen s povolením orgánu ochrany přírody. Jak to s povolením pro štovík vypadá?

V současné době intenzivně jednáme s pracovníky MŽP a hledáme způsoby, jak porosty sledovat. Lidé na MŽP vědí, jak je pěstování štovíku pro energetiku důležité. Bude nutné stanovit podmínky evidence, sledování. Počítáme s tím, že by se štovík osel na 5000 – 7000 ha a sledoval by se každým rokem vliv na okolí. Navíc si to samozřejmě mohou ověřit na polích, kde už se pěstuje. Rozhodně se není třeba obávat žádné kalamity. Myslím, že největší nevýhodou krmného štovíku je právě jeho název.

Dotace musí být na vytvoření plantáže. Pak už je pěstování samofinancovatelné?

Víceméně ano, ale na opravdový rozjezd tohoto perspektivního programu je podpora potřebná, zejména formou „půda do klidu“ (podpořit obdělávání půdy, kde se nepěstují potravinářské plodiny).

Jaká je cena takto získané biomasy ve srovnání s uhlím či zemním plynem?

Uhlí je vždycky levnější, protože je různými skrytými způsoby dotované. Vytápění štovíkem je dražší než uhlím, ale rozhodně levnější než plynem. Ale samozřejmě až se pěstování rozběhne ve velkém, půjdou ceny dolů. Cena, za kterou nyní dodávají pěstitelé do biokotelen, se pohybuje kolem 800 – 1000 Kč za tunu. Bez dotace je to výdělečné jen tak tak. Brikety jsou samozřejmě dražší, dřevěné brikety stojí do 3000 Kč za tunu, ale bývá tam nákladné dosoušení. Štovík má obrovskou výhodu, že uschne přímo na poli, dosoušení je minimální.

Myslíte tedy, že štovíkové brikety budou levnější?

Měly by být, ale zatím máme jen vývojové vzorky a podrobně to zatím není zkalkulované. U peletek je to obdobné.

Děkuji za rozhovor.

Vodní doprava: u Přelouče ano, na dolním Labi ne

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek rozhodl, že vybudování plavebního stupně na Labi v Přelouči je možné za dodržení přísných a závazných podmínek, které zajistí ochranu ohrožených živočichů a rostlin.

Investorem je ředitelství vodních cest. Ministr rozhodl v takzvaném rozkladu, toto rozhodnutí je konečné. Rozhodnutí vychází z řady odborných posudků a pečlivého zhodnocení situace v dané lokalitě.

Investor musí především ještě před vlastní stavbou vybudovat náhradní stanoviště pro ohrožené druhy a musí o tyto lokality zabezpečit i potřebnou péči. Musí provést i záchranné transfery chráněných druhů. Odborným dohledem je pověřena Agentura ochrany přírody a krajiny.

„Ministerstvo životního prostředí považuje vodní dopravu za ekologickou a potřebnou – ovšem jen tehdy, pokud nevede k nevratné devastaci cenných ekosystémů. K té v tomto případě za dodržení přísných podmínek nedojde“, konstatuje náměstek ministra pro ochranu přírody Ladislav Miko.

Ministerstvo životního prostředí vždy posuzuje, zda převažuje jiný veřejný zájem nad zájmem chránit unikátní přírodní jevy. Vzhledem k tomu, že budování vodních cest v některých případech znamená nevratný zásah do unikátních biotopů evropského významu, dohodlo se s Ministerstvem dopravy na předložení společného materiálu pro vládu k rozhodnutí o dalším postupu v těch případech, kdy se stanoviska obou resortů nepodaří sjednotit.

MŽP odmítlo vodní díla na dolním Labi

Ministerstvo dopravy však samostatně předložilo do připomínkového řízení návrh týkající se splavnění dolního Labe, obsahující návrh na novelu zákona o ochraně přírody, který by stavbu vodních děl umožnil bez ohledu na jejich dopad na přírodu. To je ovšem v rozporu nejen se stanoviskem Ministerstva životního prostředí, ale i s mezinárodními závazky ČR a směrnicemi EU (Bernská úmluva o ochraně druhů a přírodních stanovišť, Ramsarská úmluva o ochraně mokřadů, směrnice 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků, směrnice 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin).

Pro vodní díla na dolním Labi MŽP vydalo 26. 11. 2003 rozhodnutí, kterým neudělilo pro tato vodní díla výjimku z ochranných podmínek kriticky a zvláště ohrožených živočichů a rostlin. Ke stavbě bylo vydáno i nesouhlasné stanovisko z hlediska hodnocení vlivů stavby na životní prostředí. S umístěním stavby na území CHKO nesouhlasí ani správa obou postižených chráněných krajinných oblastí – CHKO České středohoří i CHKO Labské pískovce.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

U ekologické daňové reformy je nutný dialog s veřejností

Česko-německý seminář Daň z energie – součást ekologické daňové reformy v EU, SRN a ČR se konal 7. listopadu 2003 v areálu Univerzity Karlovy v pražských Jinonicích v rámci projektu „Česko-německá iniciativa pro dialog o ekologické daňové reformě v ČR“. Hlavním pořadatelem byla na české straně firma Ecoconsulting, s. r. o. spolu s Centrem Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, na německé straně Svobodná univerzita Berlín.

Jak řekl na úvod externí poradce ministra Ambrozka **RNDr. Martin Bursík** z firmy Ecoconsulting, hlavním cílem semináře bylo informovat na základě německých zkušeností o výhodách a nevýhodách ekologické daňové reformy.

Běh na dlouhou trať

V první části se hovořilo hlavně o **ekologické daňové reformě v Německu**.

Dr. Lutz Mez ze Svobodné univerzity Berlín (Dr. Mez pracuje v tamním výzkumném institutu, který se zabývá mj. otázkami ekologické daňové reformy) upozornil, že politiku přerozdělování, k níž ekologická daňová reforma nepochybně patří, není možné prosadit „shora dolů“, ale že musí proběhnout dost důkladný dialog s veřejností. V Německu se o takový dialog sice pokoušeli, ale bez valného úspěchu. Informace se často omezily hlavně na semináře pro různé profesní skupiny, široká veřejnost se k informacím o podstatě reformy příliš nedostala. Upozornil, že ekologická daňová reforma je běh na dlouhou trať a že i v Německu trvalo mnoho let, než byla schválena.

Ekologická daňová reforma byla v Německu zavedena k 1. 4. 1999 Zákonem o zahájení ekologické daňové reformy. Spolu s ním byl přijat i nový zákon o dani na elektrickou energii a novela zákona o dani na nerostné oleje. V prosinci roku 1999 byl pak schválen Zákon o pokračování ekologické daňové reformy.

Ochrana životního prostředí se ekonomicky vyplatí

Podrobně o principech ekologické daňové reformy v Německu referoval **Kai Schlegelmilch** ze Spolkového ministerstva životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti. Podle něj nejvyšším cílem ekologické daňové reformy v Německu bylo snížit energetickou spotřebu a emise skleníkových plynů. Dalším cílem bylo vytvořit nová pracovní místa. Reforma musí být výnosově neutrální, cílem není zdanit více, ale změnit strukturu daní. Vzhledem k tomu, že daně jsou uvaleny na energeticky nešetrné a často zastaralé výroby a technologie, jsou stimulem pro inovace a nové technologie. „*Ochrana životního prostředí se v takto vytvořeném prostředí vyplatí i z ekonomického hlediska*“, uvedl Schlegelmilch. „*Nechtěli jsme zákazy a nařízení, protože na jejich dodržování je třeba velmi nákladná kontrola. Ekologická daňová reforma je tržní instrument – je ponecháno na vůli podnikatelů, jak se zachovají, tedy zda budou znečišťovat a platit za energie více, nebo zda se dají cestou úspor a inovací.*“ Upozornil, že systém zavedený v posledních 40 letech byl doslova antiekologický – zatímco práce byla velmi drahá, čerpání přírody a jejích neobnovitelných zdrojů bylo velmi laciné. Ekologická daňová reforma měla za cíl tento

vývoj zvrátit, tedy zlevnit cenu práce a tím stimulovat rozvoj nových pracovních míst, a zároveň zdražením energií snížit spotřebu neobnovitelných zdrojů. Cena elektrické energie se tak zvýšila v roce 1999 o 1,02 centů za kilowatthodinu a každý další rok o 0,26 cent/kWh. Cena pohonných hmot stoupá každý rok o 3,07 cent/litr, cena zemního plynu se zvýšila o 0,164 cent/kWh v roce 1999. Zvýšila se i cena lehkých topných olejů a kapalného plynu. To vše bylo kompenzováno snížením odvodů na sociální pojištění o 1,5 %.

Podle Schlegelmilcha ekologická daňová reforma svůj efekt přináší, neboť od doby jejího zavedení se stále snižuje spotřeba pohonných hmot – např. spotřeba benzínu klesla v roce 2000 o 4,5 %, v roce 2001 o 3 %, v roce 2002 o 3,3 %. Zároveň mírně stoupá počet lidí využívajících městskou hromadnou dopravu.

Na závěr uvedl situaci v Evropské unii. Zde začaly pokusy zavést ekologickou daňovou reformu už v roce 1992, ale teprve 27. října 2003 byla schválena směrnice o zdanění energetických výrobků a elektrické energie. Mnohé členské státy nechtěly čekat a zavedly si ekologické daně samy – kromě již zmíněného Německa jde např. o skandinávské státy. Problém je v tom, že se v EU rozhoduje konsensuálně a v takových věcech jako je ekologická daňová reforma je dosti obtížné konsensus najít. „*Jsem pesimista, co se týče zavádění ekologické daňové reformy v rozšířené Evropské unii, vzhledem k tomu, že se bude muset konsensuálně rozhodnout 25 států*“, uvedl na závěr Schlegelmilch.

Reforma a média

V druhé části semináře, nazvané „**Role médií při zavádění ekologické daňové reformy**“, hovořili o svých zkušenostech s reformou a s její reflexí v tisku a u veřejnosti němečtí novináři. Tato část byla pro nás velmi poučná – dá se čekat, že podobně by mohla být přijímána časem i u nás.

„*Devadesát procent Němců vůbec neví, jak ekologická daňová reforma funguje. Většina lidí její principy vůbec nepochopila*“, uvedl **Manfred Kreiner**, který pracoval v Berliner Tageszeitung (dnes je na volné noze). Lidé podle něj nepochopili především to, že příjmy ze zvýšených cen energií jdou na penzijní pojištění. Načasování počátku reformy bylo dost nešťastné, protože přišlo právě v době, kdy se prudce zvýšila cena ropy na světových trzích – a následné výrazné zvýšení cen pohonných hmot pak lidé nesprávně celé přičítali ekologické daňové reformě, ačkoli ta se na něm podílela jen malou částí. Situaci využila opozice, podle které šlo jen o další způsob, jak tahat lidem peníze z kapes. „*Proti ekologické daňové reformě se v Německu rozpoutala velmi štvavá kampaň. Zjistil jsem, že je značně*

obtížné vysvětlit běžnému čtenáři principy fungování ekologické daňové reformy, nepodařilo se mi to dokonce ani u vlastního otce“, uvedl Kreiner. Noviny o ní referovaly především negativně. Přispěl k tomu i fakt, že šlo o projekt menšinové Strany zelených a že se za ni nepostavila žádná výrazná osobnost. Potíž je i v tom, že kompenzace vyšších cen za energie a pohonné hmoty snížením příspěvků na penzijní pojištění není pro lidi nijak viditelná.

„Z marketingového hlediska by bylo lepší, kdyby vybrané peníze dostávaly domácnosti přímo na ruku, penze je pro mnoho lidí příliš daleko“, soudí Joachim Wille z Frankfurter Rundschau. Navíc snížení příspěvků na důchodové pojištění kvůli ekologické daňové reformě vydrželo jen chvíli, pak musely být příspěvky opět zvýšeny vzhledem ke stárnutí populace a stále se prodlužující délce života (což jsou problémy zcela stejné i u nás). Podle novinářů to lidé vnímají spíše jako podvod, protože vyšší ceny za energie platí stále, kdežto snížení odvodů na penze je už dávno zapomenuto.

Reforma po česku

Ve třetím bloku příspěvků hovořili o **Ekologické daňové reformě v ČR** Dr. Martin Bursík, Ecoconsulting s.r.o. a poradce ministra životního prostředí, a Milan Ščasný z Centra pro otázky životního prostředí UK. Cíle reformy jsou u nás stejné jako v Německu, tj. zvýšená ochrana životního prostředí a zvýšené využití pracovní síly. Ekologická daňová reforma je tržně konformní nástroj. Do stávajících cen energií z neobnovitelných zdrojů nejsou totiž zahrnuty externality a jejich cena je tudíž deformovaná. Měl by se důrazně uplatnit princip „znečišťovatel platí“. Ekologická daňová reforma pomůže vyrovnat fakt, že díky nezahrnutí mnoha nákladů do ceny je energie z klasických zdrojů levná a obnovitelné zdroje pak těžko hledají své místo na trhu (cenu jaderné energie snižuje např. fakt, že stát ručí od určité výše za škody způsobené provozem jaderných elektráren). Zároveň je reforma nástrojem aktivní politiky ochrany klimatu. Vzhledem k tomu, že energetika je největším zdrojem emisí znečišťujících látek, jakož i vzhledem k tomu, že

u nás máme měrné emise CO₂ o 41 % vyšší než v zemích EU 15, je celkem logické, že i u nás se počítá především s uvalením ekologických daní na pohonné hmoty a oleje, dále pak na uhlí, elektřinu a zemní plyn. Snížit by se měla DPH a sociální pojištění, čímž by měly klesnout náklady práce. Se zavedením reformy se u nás počítá v poměrně dlouhém časovém horizontu 10 – 15 let. „Znečištění je znakem neefektivní výroby, snížení znečištění proto bude mít pozitivní vliv na efektivitu podniků“, uvedl Bursík.

Ekologická daňová reforma je zmíněna v Koaliční dohodě z léta 2002 i v Programovém prohlášení vlády, stejně jako v návrhu Reformy veřejných financí z prosince 2002. V lednu 2003 byla zřízena meziresortní pracovní skupina pro ekologickou daňovou reformu. Přístup k reformě se podle Bursíka liší podle resortů: zatímco MŽP ji promítá do svých politik (např. do Aktualizace energetické koncepce), MPO ji nebere do úvahy ve svých scénářích energetické politiky vůbec, ačkoli jde o výhled do roku 2030.

A jaký by měl být harmonogram prací na ekologické daňové reformě?

březen 2004 – zveřejnit koncept ekologické daňové reformy pro veřejnou diskusi
duben 2004 – předložit ji vládě
červen 2004 – projednat ve vládě
prosinec 2004 – předložit návrh zákona o reformě do vlády
polovina roku 2005 – zákon schválí Parlament.

Jana Plamínková

(psáno pro www.tzb-info.cz)

Další informace:

Platforma pro environmentální fiskální reformu – www.czp.cuni.cz/ekoreforma

Česko-německá iniciativa pro diskusi o ekologické daňové reformě – www.ekoreforma.cz

Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost – www.bmu.de/oeko-logische-finanzreform

Český ráj a UNESCO

V roce 2002 Ministerstvo životního prostředí ČR podalo v Centru světového dědictví UNESCO v Paříži žádost o nominaci Skalních měst Českého ráje na Seznam světového dědictví UNESCO v kategorii přírodních památek. V hodnotě více jak 500 tisíc Kč vznikly dva filmy – Svět magických věží a Český ráj – ráj v srdci Čech v produkci televizní společnosti NIKÉ TV – production. Autorem scénáře a režisérem je Martin Slunečko. Komentář namluvili Radoslav Brzobohatý a Hana Kofránková.

Premiéra obou filmů se konala 24. 11. 2003 v Biografu Český ráj v Jičíně. Celým večerem nazvaným Český ráj a UNESCO provázela Gábina Příbylová, zúčastnil se i ministr životního prostředí Libor Ambrozek, který nad akcí převzal spolu s městem Jičín záštitu.

RNDr. Lenka Šoltysová,
vedoucí Správy CHKO Český ráj

SOUTĚŽ NA NÁVRH MASKOTA CHKO ČESKÝ RÁJ

Správa CHKO Český ráj spolu se ZO ČSOP Křižánky vyhlašují soutěž na návrh maskota Chráněné krajinné oblasti Český ráj. Návrhy může posílat každý do 31. 7. 2004 na adresu Správy. Vyhlášení výsledků proběhne na svatého Václava v září 2004. Prvních deset nejlepších návrhů bude odměněno. Adresa: Dvořákova 294, 511 01 Turnov, e-mail: ceskyraj@schkocr.cz

Ekologická výchova v česko-německém partnerství měst, obcí a občanů

Udržitelný rozvoj lze podporovat mnoha rozličnými způsoby. V Toulcově dvoře, ekologickém centru hl. m. Prahy, máme při programu o udržitelném rozvoji mimo jiné připravený pro žáky a studenty drobný úkol, který dvojice mohou pochopit buď jako pobídku k soutěžení, nebo ke spolupráci. Většina účastníků pochopí úkol jako soutěž, jako výzvu k utkání. Jsou tak navyklí. Chtějí ukázat, že jsou zdatnější než soupeř.

Pak se rozvine debata o tom, co asi naší Modré planetě bude více prospívat, co jí může přinést úspěšnější budoucnost: soutěžení a boj, nebo partnerství a vzájemná spolupráce. Za pomoci několika dalších aktivních prožitků při zadaných úkolech odcházejí účastníci programu bohatší o poznání, že spolupráce přináší větší užitek jak lidskému společenství, tak i přírodnímu prostředí Země.

Proč partnerství

Není těžké přiblížit princip partnerství skupině dětí. Podstatně obtížnější je hledat příklady skutečného upřímného partnerství mezi městy a obcemi, jestliže jejich obyvatelé mají ještě v paměti, že kdysi za války byli protivníky. Od r. 1989 byly navázány nejrůznější kontakty i v oblasti životního prostředí s Británií, Holandskem, Slovenskem... Zkušenosti se spoluprací v oblasti ekologické výchovy s nejbližším sousedem Německem jsou zatím stále ještě méně běžné. Přetrvávají rozpaky? Je partnerství žádoucí? Rozhodně ano.

Protože smyslem Toulcovy dvora je vyhledávat a posilovat ony problematičtější články dalšího vývoje, učíme se hledat zkušenosti pro vlastní činnost právě u německých partnerů. Letos jsme shromáždili různé poznatky ze vzájemných kontaktů navíc i od jiných subjektů. Spolu s německými přáteli z organizace IGU jsme podali na Česko-německý fond budoucnosti projekt „**Význam ekologické výchovy a osvěty v partnerství měst České republiky, Německa a Polska**“. Podle existujícího seznamu česko-německých partnerských měst a obcí jsme rozeslali 215 pozvánek na seminář s uvedenou tematikou a stejný počet stručných dotazníků, které se týkaly zkušeností s přeshraniční spoluprací v oblasti životního prostředí a ekologické výchovy. Bohužel, vrátili se pouze tři dotazníky, a to s údaji, že partnerství se sice úspěšně rozvíjí, ale problematiky životního prostředí a ekologické výchovy se nijak netýká. Nesrovnatelně lepší informace jsme získali po oslovení environmentálních NGO. Z jejich strany byl zájem i o výměnu zkušeností a mnozí rádi dali k dispozici poznatky z vlastních projektů.

Proč partnerství v oblasti ekologické výchovy

Člověk svojí činností poškozuje živý obal Země a je logické, že zase jedině od člověka může přijít náprava. Dosavadní nevhodný způsob života u obyvatel vyspělých států, mezi které patříme i my, Němci a Poláci, je návykovou záležitostí stejně jako kuřáctví, alkoholismus atd. Mnohokrát bylo prokázáno, že ekonomicky nejefektivnějším řešením různých nežádoucích závislostí je prevence – předcházení vzniku zlovyků. Budeme-li chápat vytvoření systému udržitelného roz-

voje jako vyřešení správně sestavené matematické rovnice, pak ekologická výchova bude veličinou, bez které je příklad neřešitelný. Výměna zkušeností mezi státy s podobnými přírodními a kulturními podmínkami může být všem zúčastněným jediné ku prospěchu.

Partnerství v praxi

Pro partnerská města a obce, kde ekologická výchova dosud není předmětem spolupráce, uvádíme alespoň **několik inspirativních zkušeností z uspořádaného semináře, který se konal 21. 11. 2003.**

Paní **doc. Vlasta Kroupová** informovala o úspěšné činnosti česko-německo-rakouského spolku „Zelené srdce Evropy“. Zkušenosti z pilotních exkurzí českých a německých dětí budou obsaženy v jejich příručce „Za společnými prožitky v přírodě“. Zjišťují, že neúspěšnější jsou akce, spojené s praktickou společnou péčí o cenné příhraniční biotopy a chráněné plochy. V čem spočívá několikaletá spolupráce mezi ZŠ Železná Ruda a Zwiesel, je zřejmé z názvu projektu „Společné řeky – společná zodpovědnost“.

Josef Bém z liberecké organizace Děti Země popísal průběh pomoci z německé strany při řešení projektu „Liberec – město pro cyklisty“. V současnosti už jsou partnerská města Žitava a Liberec spojena cyklostezkou podél řeky Nisy a spolupráce dále rozkvétá.

Cenná byla informace **doktorky Danuše Kvasničkové**, která v rámci Klubu ekologické výchovy řeší projekt UNESCO „Vzdělávání pro udržitelný rozvoj“. V r. 2004 bude v Praze uspořádána mezinárodní konference o zkušenostech z tohoto projektu.

Příkladem byla vylíčena spolupráce mezi sousedními **národními parky Šumava a Bavorský les**. Spolupracují na poli ekologické výchovy již dlouhá léta: při tvorbě informačních středisek, naučných stezek a odborných publikací. Pořádají mezinárodní tábory ochrany přírody pro mládež. Na našem semináři byl představen první výtisk české verze velice obsažné a inspirativní publikace „Pojďme na to od lesa“ – příručka ekologické výchovy a lesní pedagogiky. Český výtisk je doplněn o aktivity odzkoušené různými ekologickými centry.

Přehledně zkušenosti ZO ČSOP Kosenka Valašské Klobouky z vytváření partnerství na mezinárodní úrovni (ČR – Polsko – Německo – Slovensko) vylíčil s osobním zaujetím **Mgr. Miroslav Janík** (den před seminářem získal Cenu ministra životního prostředí). Popsal projekty „Život pro venkov“, „Posílení vedoucích schopností žen na venkově – kooperativní plánování – tři sektory spolu na venkově“ a „Valašský mikulášský jarmek“ (rovněž s mezinárodní účastí).

Velmi cenné byly jeho obecné poznatky, např.: „Větší důraz klademe na přímou účast skupin a jednotlivců na praktických akcích, z nichž jako vedlejší produkt vznikají úspěšné spolupráce, a následně pak i dlouhodobější strategické dokumenty a funkční partnerství na úrovni měst a regionů.“

Květoslava Burešová z ekologického střediska Chaloupky má záměr uspořádat letní tábor společně pro české a německé rodiny s dětmi.

Jediným zástupcem starostů českých měst a obcí byla paní **Marie Matušková**, starostka obce Višňová. Její elán učaroval. Drobný úryvek z jejího inspirativního projevu: „Společně vandry přes tři země, které každoročně pořádáme, jsme letos vedli kolem obřích větrníků, ale také kolem výsypek dolu Turów. Myslím, že ten, kdo zažil záměnu tepelné elektrárny za větrnou, nemůže mít estetické námitky proti jejich umístění v krajině.“

S podrobnostmi vyhlášení třetího kola společného grantového programu na podporu přeshraniční spolu-

práce (ČR – SNR a PL – SNR) mezi městy a obcemi seznámila účastníky semináře pracovnice Nadace Roberta Bosche, slečna **Mgr. Dagmar Ševčíková**.

Seminář přinesl ještě mnoho dalších zajímavých zkušeností s ekologickou výchovou, o kterých mluvili účastníci z Polska a Německa. Veškeré přednesené příspěvky jsou shrnuty ve sborníku, vydaném koncem prosince 2003. V něm jsou mimo kompletních autorových příspěvků uvedeny také adresy organizací, které mohou při navazování kontaktů pomoci radou, nebo ekonomicky. Zájemci, kteří chtějí sborník získat (a nebyli účastníky akce), mohou poslat objednávku na adresu: E. Strejčková, Toulcův dvůr, Kubátova 1, PSČ 102 00 Praha 10, nebo pomocí e-mailu: td_strejckova@volny.cz. Sborník zašleme na dobírku za cenu poštovního.

Mgr. Emilie Strejčková,
ekologické centrum hl. m. Prahy Toulcův Dvůr

Na Homolce přestali používat vaky z PVC

Pacienti v pražské nemocnici Na Homolce, kteří se zde léčí s nemocnou ledvinou, už nebudou vystavováni nebezpečným ftalátům z PVC infuzních vaků. Nefrologické oddělení, stejně jako ostatní pracoviště nemocnice, totiž nahradilo dříve používané PVC bezpečnějším plastem¹⁾.

„Chápeme tento krok jako významný počín v českém zdravotnictví, který sníží negativní vliv ftalátů na pacienty a povede k omezení PVC,“ komentovala přístup lékařů Lenka Mašková, vedoucí kampaně Zdravotnictví bez PVC ze sdružení Arnika²⁾.

MUDr. Lukáš Svoboda, primář nefrologického pracoviště, k tomu řekl: „Zohlednili jsme riziko vylučování ftalátů z PVC vaků do infuzních roztoků a touto cestou i přímo do těl pacientů. Problém je znám dlouho a vaky bez PVC se začaly kupovat pro nemocnici asi před třemi lety. Byly ale výrazně dražší a teprve teď se podařilo odstranit i tuto překážku.“

Vedoucí nemocniční lékárny Mgr. Iva Vaňková nyní objednává výhradně infuzní vaky, z nichž nehrozí uvolňování ftalátů. „Dle našich informací se tak Homolka stala první nemocnicí v České republice, která přestala používat infuzní vaky z PVC,“ říká Lenka Mašková ze sdružení Arnika. „Jsem tomu rád, protože na našem pracovišti byly infuzní vaky prokazatelně největším zdrojem ftalátů. U dialyzovaných pacientů se jich totiž spotřebuje velké množství, u nás je to asi 40 vaků denně,“ dodává MUDr. Svoboda.

Lenka Mašková z Arniky upozornila, že ftaláty působí řadu zdravotních problémů – od toxického poškození ledvin a jater až k úbytku mužských spermií a poškození plodů nenarozených dětí. Mohou také vyvolat rakovinu a arterosklerotické změny. V PVC nejsou pevně vázány chemickou vazbou a vylučují se z něj (především do tekutin, které obsahují tuky).

Podle habilitační práce doc. MUDr. Kamila Ševely, CSc., z brněnské nemocnice U Sv. Anny jsou významným zdrojem ftalátů také sety pro hemodialýzu, které jsou v přímém kontaktu s krví nemocných. „Infuzní roztoky se podávají pacientům velice často, a proto je vystavení ftalátům plošné. Neuvoľňují se

sice v takovém množství jako např. u hemodialýzy, ale násobeno počtem použití, nejde o nic zanedbatelného,“ říká MUDr. Ševela.

Z PVC jsou i jiné zdravotnické výrobky, pro které jsou na českém trhu alternativy. „Vím, že řada nemocnic už PVC vaky a další zboží nahrazuje, ale zásadní doporučení pro tuto oblast ještě chybí a to je škoda.“ doplnil MUDr. Svoboda. „Začne-li nemocnice s náhradou nejběžněji používaných infuzních vaků, vidíme to jako cestu k postupné náhradě i dalších výrobků,“ uzavřela Mašková.

(tisková zpráva Sdružení Arnika)

Poznámky:

- 1) Jde o třívrstvý plast Clear-Flex od firmy Baxter. Clear-Flex se skládá z polyethylenu (PE), polyamidu (PA) a polypropylenu (PP). Právě polyolefiny (PP, PE) mají z plastů nejmenší negativní dopad na životní prostředí.
 - 2) Občanské sdružení Arnika je členem mezinárodní sítě Health Care Without Harm, která sdružuje zdravotnická zařízení, občanská sdružení a zájmové skupiny, jejímž cílem je snížit dopad zdravotnictví na životní prostředí a následně zdraví pacientů. Arnika vede kampaň Zdravotnictví bez PVC od roku 2001. Více na <http://pvc.arnika.org>.
- Kampaň Zdravotnictví bez PVC: vedoucí kampaně Lenka Mašková, tel. 604 318 563, lenka.maskova@arnika.org
 - Sdružení ARNIKA, Chlumova 17, 130 00 Praha 3, tel./fax: 222 781 471, <http://pvc.arnika.org>
 - MUDr. Lukáš Svoboda, primář nefrologického oddělení nemocnice Na Homolce, tel: 257 272 225, e-mail: lukas.svoboda@homolka.cz
 - Mgr. Iva Vaňková, vedoucí lékárny nemocnice Na Homolce, tel: 257 272 390, e-mail: iva.vankova@homolka.cz

9. zasedání SBSTTA: hledání globálních priorit

Ve dnech 10. - 14. listopadu 2003 se v kanadském Montrealu již po deváté sešel Poradní orgán pro vědecké, technické a technologické záležitosti Úmluvy o biologické rozmanitosti (SBSTTA-CBD). Mezi více než 500 účastníky nechyběli kromě odborníků, jmenovaných jednotlivými zeměmi, ani zástupci mezivládních, mezinárodních i národních nevládních organizací, vědeckovýzkumných institucí, univerzit, soukromého sektoru a organizací, sdružujících domorodé obyvatelstvo.

Úkolem SBSTTA zůstává poskytovat delegátům pravidelných konferencí smluvních stran podrobná doporučení k projednávaným otázkám, založená na soudobých vědeckých poznatcích. Přitom uvedená doporučení by neměla být ovlivněna ani politickými stanovisky, ani otázkou, jaké si jejich realizace vyžádá finanční náklady.

Chráněná území ve světě

Mezi nejdůležitější nástroje péče o biodiverzitu patří již tradičně chráněná území. Úmluva o biologické rozmanitosti tímto termínem rozumí geograficky vymezenou oblast, která je navržena, regulována a spravována tak, aby se dosáhlo specifických cílů její ochrany. Od 19. století probíhá vyhlásování chráněných území nikoli osvícenými jednotlivci nebo obcemi, ale vládami. V současnosti existuje na světě 100 000 obdobných ploch s odlišným stupněm ochrany, které zabírají více než 11 % souše, tedy území odpovídající rozlohou Evropy. Téměř třetina této plochy se dostalo ochrany v posledním desetiletí.

Ačkoliv světový oceán tvoří více než 70 % zemského povrchu, jen 0,5 % jeho celkové rozlohy je v současnosti odpovídajícím způsobem chráněno. Téměř všechny mořské rezervace se navíc nacházejí při pobřeží, ve výsostných vodách jednotlivých států. Více územní ochrany by si zasluhovaly také vnitrozemské vodní ekosystémy, zejména velké soustavy jezer, a také travinné ekosystémy mírného pásu. Při navrhování chráněných území dnes ochránáři biologové v některých zemích využívají počítačové algoritmy, vytvářející optimální soubor ploch na základě předem daných kritérií jako je počet cílových druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů nebo typů biotopů nebo ekosystémů apod. V posledních 30 letech byla koncepce chráněných území v Evropě a v Severní Americe doplněna myšlenkou ekologické/environmentální sítě, vytvářené v kontinentálním, celostátním, regionálním či místním měřítku. Pro nás je potěšitelné, že mezi státy, kde se začala připravovat koncepce ekologické sítě nejdříve, se zařadilo i tehdejší Československo. Ostatně, územní systémy ekologické stability krajiny (ÚSES), se staly modelem i pro některé další státy na našem kontinentě.

Problémy přetrvávají

I přes pokračující nárůst rozlohy chráněných území v celosvětovém měřítku přetrvává ve zřizování a zejména v péči o ně řada závažných problémů. Plochou největší rezervace bývají nezdědka zakládány v oblastech, kde jejich vyhlášení nepůsobí velké politické, hospodářské nebo společenské problémy. Přitom právě takové části naší planety jako je Arktida se vyznačují nízkou druhovou bohatostí (počtem druhů). Naopak nejen v Evropě a Severní Americe, ale dnes i na africkém kontinentě,

v Latinské Americe a na jihovýchodě Asie mohou chráněná území představovat vzájemně prostorově oddělená „ghetta“ málo narušené přírody, obklopená prostředím silně pozmeněným člověkem. Značná část chráněných území v rozvojových a postkomunistických zemích existuje jen na papíře nebo v představách vládních úředníků. I když jsou formálně vyhlášena, chybí kapacity na účinnou péči o ně, a to nejen finanční. Nedávno uveřejněná studie potvrzuje, že za 80 % úspěchů v péči o přírodu a krajinu vděčíme dobré komunikaci se zainteresovanými stranami. Přestože soudobý přístup usiluje o co největší zapojení místního obyvatelstva do spravování chráněných území a do rozdělování jimi vytvářených zisků, v praxi se to zatím ne vždy daří. Protože na montrealském zasedání převládl názor, že priority pro územní ochranu mají odrážet především zájmy jednotlivých států, má připravený program Úmluvy o biologické rozmanitosti pro chráněná území zatím spíše rámcový charakter.

Hledání priorit

Přenos technologií a vytváření potřebných kapacit pro ochranu a řízenou péči o biologickou rozmanitost a udržitelné využívání jejích složek se staly mj. součástí *Agendy 21 (Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, UNCED, Rio de Janeiro, červen 1992)* a od r. 1992 je opakovaně projednávala Řídící rada UNEP a Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD). Potřebu zajistit skutečně účinnou výměnu technologií mezi průmyslově vyspělými zeměmi (Sever) a rozvojovými zeměmi (Jih) zmiňuje i *Implementační plán, přijatý Světovým summitem o udržitelném rozvoji (WSSD, Johannesburg 2002)*. 9. zasedání SBSTTA se proto podrobně zabývalo i otázkou, jak zlepšit výměnu technologií a vědeckotechnickou spolupráci mezi zeměmi, které na sebe vzaly závazky, vyplývající z úmluvy. Pojem *technologie* v této souvislosti zahrnuje jak hmotné technologie, tak nejrůznější metody, dovednosti a postupy, sloužící k ochraně biodiverzity, udržitelnému využívání jejích složek a spravedlivému rozdělování zisků z využívání genetických zdrojů. Diskutovány byly i aktuální otázky dalšího rozpracování ekosystémového přístupu, praktických zásad udržitelného využívání biodiverzity, vytváření programů monitorování biologické rozmanitosti a hodnocení jejího stavu pomocí indikátorů, biodiverzity horských ekosystémů a v neposlední řadě stále aktuálnějších vzájemných vztahů mezi biologickou rozmanitostí a probíhající a očekávanou celosvětovou změnou podnebí.

Doporučení 9. zasedání SBSTTA budou předložena k dalšímu, tentokrát již politickému projednání na 7. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti, které se sejde v únoru 2004 v malajském Kuala Lumpur.

**RNDr. Jan Plesník, CSc.,
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR**

